

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Tatiana Kožuchová

**Manželství a registrované partnerství v mezinárodním právu
soukromém**

Diplomová práce

Olomouc 2011

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Manželství a registrované partnerství v mezinárodním právu soukromém“ vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.

V Prahe 19. augusta 2011

Tatiana Kožuchová

Ja, nižšie podpísaná Tatiana Kožuchová, autorka diplomovej práce na tému „Manželství a registrované partnerství v mezinárodním právu soukromém“, ktorá je literárnym dielom v zmysle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorskom, dávam týmto svoj súhlas podľa §4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochrane osobných údajů správcovi, ktorým je:

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8, Olomouc, 771 47, Česká republika

k spracovaniu údajov v rozsahu: meno a priezvisko v informačnom systéme, a to vrátane zaradenia do katalógov, sprístupneniu mena a priezviska v katalógoch a informačných systémoch Univerzity Palackého, a to vrátane neadresovaného sprístupnenia pomocou metódy diaľkového prístupu. Údaje môžu byť takto sprístupnené užívateľom služieb Univerzity Palackého. Realizáciu sprístupnenia zaisťuje vnútorná zložka Univerzity Palackého.

Súhlas sa poskytuje na dobu trvania ochrany autorského diela podľa zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorskom.

V Prahe 19. augusta 2011

Tatiana Kožuchová

„Ďakujem pracovníčkam Národní technické knihovny v Praze a knižnice Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach za pomoc pri spracovaní rešerše zo zahraničných zdrojov pre účely tejto diplomovej práce. Takisto by som rada poďakovala vedúcemu mojej diplomovej práce JUDr. Mag. Iur. Michalovi Malackovi, Ph.D., MBA, za trpezlivosť, ktorú prejavil pri písaní tejto diplomovej práce.“

Obsah práce

Zoznam použitých skratiek.....	7
Úvod.....	8
1 Právna úprava manželského práva v Českej republike	10
1.1 Manželstvo a nemanželské spolužitie.....	10
1.2 Vznik manželstva	11
1.2.1 Formy uzavretia manželstva.....	13
1.3 Právne následky väd manželstva a sobáša	15
1.3.1 Neplatnosť manželstva (matrimonium nullum)	16
1.3.2 Neexistencia manželstva (non matrimonium).....	17
1.4 Vzťahy medzi manželmi.....	17
1.4.1 Práva a povinnosti osobného charakteru.....	18
1.4.2 Práva a povinnosti majetkového charakteru.....	18
1.5 Zánik manželstva	19
2 Právna úprava registrovaného partnerstva v Českej republike	22
2.1 Registrované partnerstvo	22
2.2 Vznik registrovaného partnerstva.....	23
2.3 Právne následky väd uzavretia registrovaného partnerstva	24
2.4 Vzťahy medzi partnermi.....	25
2.4.1 Práva a povinnosti osobného charakteru.....	26
2.4.2 Práva a povinnosti majetkového charakteru.....	26
2.5 Zánik registrovaného partnerstva.....	28
3 Právna úprava manželstva a registrovaného partnerstva z pohľadu medzinárodného práva súkromného	29
3.1 Manželské vzťahy a vzťahy registrovaného partnerstva s medzinárodným prvkom.....	29
3.2 Medzinárodné právo súkromné.....	31
3.3 Kolízna metóda právnej úpravy.....	33
3.3.1 Pojem kolíznej normy	34
3.3.2 Štruktúra kolíznej normy	34
3.3.3 Voľba práva (<i>lex electa</i>).....	35
3.4 Iné spôsoby výberu rozhodného práva	38
3.4.1 Výber rozhodného práva bez pevných pravidiel (<i>local law theory</i>).....	40

3.4.2	Výber rozhodného práva prihliadajúci k obsahu dotknutých právnych poriadkov	40
3.4.3	Prednostné používanie tuzemského práva (<i>legis fori</i>)	41
3.5	Priama metóda právnej úpravy.....	42
4	Kolízna úprava manželstva a registrovaného partnerstva s medzinárodným prvkom.....	44
4.1	Kolízna úprava manželského práva s medzinárodným prvkom.....	44
4.1.1	Právna spôsobilosť k uzavretiu manželstva	44
4.1.2	Formy uzavretia manželstva	46
4.1.3	Osobné a majetkové vzťahy manželov	49
4.1.4	Zrušenie manželstva rozvodom	51
4.1.5	Prehlásenie manželstva za neplatné a zistenie neexistencie manželstva.....	52
4.2	Kolízna úprava práva registrovaného partnerstva s medzinárodným prvkom	53
5	Procesné aspekty rodinného práva s medzinárodným prvkom vo veciach manželstva a vo veciach registrovaného partnerstva	55
5.1	Právomoc českých súdov vo veciach manželstva a vo veciach registrovaného partnerstva	55
5.1.1	Úprava v zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	56
5.1.2	Komunitárna úprava	57
5.2	Uznanie cudzích rozhodnutí vo veciach manželstva a vo veciach registrovaného partnerstva.....	59
5.2.1	Právna úprava uznania cudzích rozhodnutí v zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	60
5.2.2	Komunitárna úprava uznávania cudzích rozhodnutí	61
5.2.3	Uznávania cudzích rozhodnutí podľa medzinárodných zmlúv.....	62
5.3	Uznanie manželstva a registrovaného partnerstva uzavretého v zahraničí.....	64
5.3.1	Uznanie manželstva na území Českej republiky	65
5.3.2	Uznanie registrovaného partnerstva na území Českej republiky	66
	Záver	68
	Zoznam použitých informačných zdrojov	70
	Zhrnutie (Abstrakt).....	77

Zoznam použitých skratiek

CEFL	Commission on European Family Law (prel. Komisia pre európske rodinné právo)
ES	Európske spoločenstvá
EU	Európska únia
PACS	Pacte civil de solidarité (prel. občianska zmluva solidarity)
ZMPS	zákon o mezinárodnom právu súkromom a procesnom

Úvod

Partnerské spolužitie vo forme manželstva je veľmi starý fenomén. Manželstvo ako právny inštitút existovalo už v rímskom práve, z ktorého vychádza európska právna kultúra. V tradičnom ponímaní je manželské spolužitie vnímané ako spolužitie osôb rozdielneho pohlavia, a to za účelom založenia rodiny.

V súčasnosti vníma každá spoločnosť inštitucionálnu formu spolužitia inak. Príčinou je rozdielny historický vývoj, náboženské tradície ako aj sociálno-politické smerovanie krajiny. Právne upravené zväzky nie sú v mnohých krajinách vyhradené len heterosexuálnym párom. Liberálnejšie štáty zrovnoprávňujú zväzky homosexuálnych párov s tými heterosexuálnymi, iné štáty im zasa priznávajú aspoň porovnateľné práva. Z globálneho hľadiska je však stále veľa štátov, ktoré uznávajú len tradičnú koncepciu heterosexuálneho zväzku. Navyše rozdiely nájdeme aj v obsahu jednotlivých právnych úprav manželstva a registrovaného partnerstva resp. im podobných zväzkov.

Pod vplyvom neustáleho vývoja spoločnosti, ktorý ide ruka v ruke z globalizáciou a migráciou obyvateľstva, dochádza k stretu hodnôt obsiahnutých v právnych úpravách štátov. Tento trend sa prehĺbil vstupom Českej republiky do Európskej únie, kde majú občania participujúcich štátov možnosti voľného pohybu, štúdia, práce či života za hranicami svojej krajiny. Vytvorili sa tak lepšie podmienky pre to, aby sa občania rôznych štátov zblížovali a vstupovali do manželstiev alebo registrovaných partnerstiev v krajine svojej štátnej príslušnosti alebo v inom štáte.

Problematika medzinárodných manželstiev a registrovaných partnerstiev zasahuje do dvoch právnych odvetví. Prvým z nich je rodinné právo, ktoré si pre svoju špecifickú povahu regulujú štáty samostatne. Práve rozdielnosť právnych úprav je dôvodom, prečo musí do tejto problematiky vstúpiť medzinárodné právo súkromné, aby vyriešilo stret hmotnoprávnych úprav štátov, ku ktorých kolízií v danom prípade dochádza. Ak by totiž bolo rodinné právo vo všetkých štátoch upravené rovnako, nemuseli by sme napr. pri uzatváraní manželstiev osôb rôznej štátnej príslušnosti riešiť, akým právnym poriadkom sa bude daný právny vzťah riadiť.

Cieľom tejto diplomovej práce je utvoriť si ucelený pohľad na manželstvo resp. registrované partnerstvo s tzv. medzinárodným prvkom z pohľadu práva rodinného a medzinárodného práva súkromného a zodpovedať právne otázky, ktoré vznikajú v súvislosti s existenciou týchto zväzkov ako napríklad – akým právnym poriadkom sa bude riadiť spôsobilosť osoby k uzavretiu manželstva alebo forma uzavretia manželstva. Dôsledkom uzatváraní medzinárodných manželstiev a registrovaných partnerstiev je logicky aj zvyšujúci sa počet rozvodov a zrušení partnerstiev s medzinárodným prvkom. V tom prípade vyvstáva problém

v podobe určenia právneho poriadku, ktorý súd na zrušenie týchto zväzkov aplikuje. Nie je možné zabudnúť ani na procesnú stránku problematiky zrušenia manželstva a registrovaného partnerstva, teda na to, súd ktorého štátu bude mať právomoc k ich zrušeniu a čo sa stane po návrate rozvedených manželov do krajiny svojej štátnej príslušnosti alebo inej krajiny, v ktorej sa chcú usadiť. Uzná tento štát zrušenie zväzku, ku ktorému došlo v inom štáte a za akých podmienok tak urobí?

Aby som naplnila stanovené ciele, pred tým, ako sa vôbec začnem zaoberať skúmanou problematikou z pohľadu medzinárodného práva súkromného, považujem za vhodné najprv priblížiť jej hmotnoprávnu úpravu platnú na území Českej republiky. V rámci tejto časti rozoberiem základné body právnej úpravy tak, ako sú obsiahnuté v zákone o rodině a v zákone o registrovaném partnerství, tj. vznik, neplatnosť a neexistenciu manželstva a registrovaného partnerstva, právnú úpravu osobných a majetkových vzťahov a zánik týchto inštitútov. Kapitola venujúca sa registrovanému partnerstvu bude prevažne porovnávať tento inštitút s právnou úpravou manželstva. Ďalšia časť mojej diplomovej práce je zameraná na právnú úpravu manželstva a registrovaného partnerstva z hľadiska medzinárodného práva súkromného, pričom pozornosť je zameraná hlavne na ich kolíznu metódu úpravy, ktorá je základným spôsobom určenia použiteľného práva v rodinných vzťahoch na území Českej republiky. Následne sa budem zaoberať procesnými aspektami skúmanej problematiky, tj. právomocou a uznávaním cudzích rozhodnutí vo veciach manželských a vo veciach registrovaného partnerstva, a to z pohľadu vnútroštátneho, medzinárodného a komunitárneho práva. V závere zhodnotím súčasný právny stav a možné východiská a riešenia zistených nedostatkov.

1. Právna úprava manželského práva v Českej republike

1.1 Manželstvo a nemanželské spolužitie

Manželstvo je inštitút, ktorý pretrval zatiaľ všetky historické zmeny a v rôznych podobách existuje vo všetkých kultúrach sveta. Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině definuje manželstvo ako „trvalé spoločenstvo muža a ženy založené zákonom stanoveným spôsobom“. Podľa § 1 tohto zákona je hlavným účelom manželstva založenie rodiny a riadna výchova detí. Podstatná časť vzťahu medzi rodičmi a deťmi sa taktiež realizuje prostredníctvom existencie manželského vzťahu.¹ Z uvedeného vyplýva, že manželstvo je základom rodiny.

Česká právna úprava týkajúca sa manželstva uprednostňuje tradičnú koncepciu rodiny, jadrom ktorej je heterosexuálny a monogamný právny zväzok. Rodina však nevzniká len na základe právne uzavretého manželstva, ale aj v prípade, že rodičia dieťaťa spolu žijú bez toho, aby manželstvo uzavreli². V tomto prípade je rodina založená narodením dieťaťa, a nie uzavretím manželstva. Zákon medzi týmito dvoma „druhmi“ rodiny nerozlišuje. Deti narodené v manželstve sú z hľadiska práva chránené rovnako ako deti narodené mimo manželstva. Manželstvo sa však stále považuje za základný predpoklad vytvorenia harmonickej rodiny a zdravého vývoja detí.

Pokiaľ muž a žena spolu žijú bez sobášneho listu a spoločne hradia náklady na svoje potreby, hovoríme o vzťahu druha a družky alebo o tzv. nemanželskom spolužití. Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině sa výslovne touto problematikou nezaobrá. Pojem druha a družky však používajú iné právne odvetvia, ako je právo sociálneho zabezpečenia alebo trestné právo³. Zákon č. 117/1995 Sb. o štátní sociální podpore uvádza, že pre účely tohto zákona sa za rodinu považuje oprávnená osoba a spoločne s ňou posudzované osoby. Spoločne posudzovanými osobami sú aj druh a družka za predpokladu, že spolu žijú aspoň tri mesiace. Podľa § 100 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, má napríklad druh/družka obvineného právo ako svedok odprieť výpoveď v trestnom konaní. Podľa § 474 a § 475 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ak druh alebo družka žili s poručiteľom aspoň rok pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a o túto domácnosť sa spoločne starali, sú zaradení do druhej a tretej dedičskej skupiny ako tzv. spolu žijúce osoby a môžu po sebe zo zákona dediť. Aj definícia osoby blízkej uvedená v § 116 uvedeného zákona, ktorá sa používa i v prípade iných právnych odvetví, nepriamo zahŕňa do tohto pojmu aj druha a družku keď stanovuje, že „osobou blízkou sú aj iné osoby v pomere

¹ Hrušáková, M.–Králičková, Z. České rodinné právo, s. 36

² tamtiež, s. 13

³ tamtiež, s. 149

rodinnom alebo obdobnom, ak by ujmu jednej z nich druhá dôvodne pocítovala ako ujmu vlastnú“.

Napriek týmto i ďalším odkazom na nemanželské spolužitie druha a družky v odvetviach verejného práva, im rodinné právo nevenuje vo svojich ustanoveniach pozornosť, aj keď uzavretie manželstva sa už dávno nepovažuje za začiatok spolužitia muža a ženy. Práve naopak, stále viac párov žije spolu bez toho, aby manželstvo právne uzavreli. Svedčia o tom aj štatistiky, podľa ktorých je až tretina detí narodená mimo manželstva.⁴ Niektoré krajiny reagujú právnymi úpravami na nové trendy v partnerskom spolužití a týmto novým formám vychádzajú v ústrety. Napríklad Francúzsko ponúka nezosobášeným párom rozdielneho pohlavia dve alternatívne formy spolužitia: konkubinát, čiže klasické spolužitie bez uzavretia manželstva, alebo občiansku zmluvu solidarity PACS, ktorá je akousi obdobou registrovaného partnerstva v ponímaní českej legislatívy.⁵ Podobne ako Francúzsko, možnosť uzatvoriť registrované partnerstvo poskytuje zmiešaným párom aj Luxembursko. Na rozdiel od uzavretia manželstva ide v týchto prípadoch o uzavretie partnerskej zmluvy. Tá predstavuje v porovnaní s klasickým spolužitím napríklad finančné výhody a neviaže partnerov natoľko ako manželstvo.⁶

V Českej republike môže manželstvo uzavrieť len jeden muž a jedna žena. Podľa § 194 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, sa totiž „dopustí trestného činu dvojitého manželstva ten, kto za trvania manželstva uzavrie manželstvo iné alebo ten, kto uzavrie manželstvo s osobou, ktorá už v manželstve je“. Do manželstva nemôžu vstúpiť ani páry rovnakého pohlavia. Tieto však majú možnosť uzavrieť registrované partnerstvo, ktorého právnou úpravou sa zaoberá nasledujúca kapitola.

Pojmovým znakom manželstva je aj jeho trvalosť. Trvalosť manželstva znamená, že nezaniká uplynutím času. Nemusí však ísť vyslovene len o celoživotný zväzok, pretože manželstvo môže byť zrušené rozvodom.⁷

1.2 Vznik manželstva

Definičným znakom manželstva, ktorý súvisí s jeho vznikom, je založenie manželstva zákonom stanoveným spôsobom. Jediným zákonom dovoleným a upraveným spôsobom vzniku manželstva je svadobný obrad.

V rámci svadobného obradu sa manželstvo uzatvára slobodným a úplným prehlásením muža a ženy o tom, že spolu vstupujú do manželstva. Okamih vzniku manželstva sa teda viaže

⁴ [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf)

⁵ Elischer, D. Univerzální „registrované partnerství“...

⁶ Koubová, K. Na psí knížku s razítkem.

⁷ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině: komentář, s. 3

k súhlasnému prehláseniu snúbencov o vstupe do manželstva, nie je ním až zápis jeho uzavretia do matričnej knihy, ani podpis protokolu o uzavretí manželstva. Podľa komentára k zákonu č. 94/1963 Sb. o rodině, vzniká manželstvo v tom okamihu, ako sa stane právny úkon perfektným, čiže vtedy, keď druhý snúbenec prejaví svoju vôľu vstúpiť do manželstva. Na rozdiel od niektorých zahraničných úprav, kde snúbenci prednášajú sľuby a výslovne prehlasujú, že s danou osobou vstupujú do manželstva, podľa českej úpravy sa prehlásenie obmedzuje len na jednoduché „áno“.⁸ Z uvedeného vyplýva, že prehlásenie musí mať ústnu formu. Zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení, túto požiadavku dopĺňa tým, že ak snúbenec nerozumie českému jazyku, prípadne je nepočujúci alebo nemý, musí sa svadobného obradu zúčastniť aj tlmočník.

Vzhľadom k tomu, že vstupom do manželstva dochádza k zmene osobného stavu, ako aj vzniku, zmene alebo zániku určitých práv a povinností, považuje sa prehlásenie o vstupe do manželstva za právny úkon v zmysle § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Okrem legálnej definície právneho úkonu je však použitie ďalších ustanovení občianskeho zákonníka o právnych úkonoch diskutabilné. To sa týka hlavne ustanovení o náležitostiach, vadách a následkoch väd. Zákon o rodine totiž obsahuje samostatnú úpravu týchto otázok.⁹

Zo zákona č. 94/1963 Sb. o rodině ďalej vyplýva, že prehlásenie snúbencov musí byť učené slobodne. To znamená, že vôľa snúbenca uzavrieť manželstvo nesmie byť vynútená fyzickým násilím (*vis absoluta*), ani bezprávnou vyhrážkou (*vis compulsiva*). V § 3 tohto zákona je taktiež uvedené, že prehlásenie muža a ženy o vstupe do manželstva sa činí verejne a slávnostným spôsobom. Požiadavka verejného svadobného obradu zostáva zachovaná aj v prípade súkromného svadobného obradu len za prítomnosti svedkov a matrikára alebo oddávajúceho.¹⁰ Pokiaľ ide o slávnostnú formu obradu, tá je v zákone uvedená hlavne s ohľadom na historické tradície. V podstate bude zachovaná už tým, že sa prítomní budú chovať dôstojne. Závisí však hlavne od toho, čo matrikár alebo oddávajúci za slávnostnú formu považujú.

V neposlednom rade sa musí svadobné prehlásenie učiniť za prítomnosti dvoch svedkov. Podľa literatúry¹¹ musia byť svedkovia plnoletí a musia rozumieť jazyku, v ktorom sa obrad koná, aby mohli dosvedčiť jeho obsah. Musia byť tiež plne spôsobilí k právnym úkonom. K tomuto je nutné poznamenať, že zákon o rodine obsahuje taxatívny výpočet väd spôsobujúcich neplatnosť alebo neexistenciu manželstva. Vzhľadom na to, že v ňom nenájdeme také vady ako neplnoletosť, nespôsobilosť alebo neprítomnosť svedka, manželstvo bude aj napriek týmto nedostatkom zrejme platne uzavreté.

⁸ Hrušáková, M. Sňatek a paragrafy, s. 30

⁹ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině: komentář, s. 409

¹⁰ tamtiež, s. 11

¹¹ Knappová, M. Občanské právo hmotné, 3.díl, s. 34

Uzatvoriť platné manželstvo môže iba osoba, ktorá dosiahla osemnásť rokov. Vyplýva to aj z dohovoru o súhlase k manželstvu, najnižšom veku pre uzatvorenie manželstva a registrácii manželstva, ktorým je Česká republika viazaná.¹² Dohovor okrem iného stanovuje, že zmluvný štát môže povoliť výnimku z najnižšej vekovej hranice pre uzavretie manželstva, ak je to v záujme manželov. Česká republika stanovila výnimku v prospech nepnoletej osoby staršej ako šesťnásť rokov, ktorú môže z dôležitých dôvodov povoliť súd. Takýmto dôležitým dôvodom môže byť tehotenstvo ženy alebo skutočnosť, že snúbenci už dieťa majú. Uzavretím manželstva sa následne nepnoletá osoba stáva plnoletou. Výlučne s povolením súdu môže uzatvoriť manželstvo aj osoba, ktorá trpí duševnou poruchou, pre ktorú je rozhodnutím súdu obmedzená v spôsobilosti k právnym úkonom. Týka sa to aj duševnej poruchy, ktorej povaha môže mať za následok obmedzenie spôsobilosti, aj keď k tomu zatiaľ nedošlo. V oboch prípadoch súd povolí uzavretie manželstva len v tom prípade, ak je to zlučiteľné so zdravotným stavom danej osoby. Duševná porucha, ktorej následkom je alebo môže byť zbavenie spôsobilosti k právnym úkonom, absolútne zbavuje osobu možnosti vstúpiť do manželstva.

1.2.1 Formy uzavretia manželstva

Súhlasné prehlásenie muža a ženy o tom, že vstupujú do manželstva, musí byť uskutočnené pred príslušným orgánom. Podľa zákona č. 94/1963 Sb. o rodině, je týmto orgánom matričný úrad alebo orgán cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ktoré sú k tomu oprávnené zvláštnym predpisom. Česká právna úprava pozná dve formy uzavretia manželstva, a to civilnú resp. občiansku a cirkevnú formu. Tieto formy majú rovnaký význam, záleží len na snúbencoch, aký svadobný obrad si zvolia.

Pokiaľ sa muž a žena rozhodnú uzatvoriť občiansky sobáš, podľa § 3 - 4 zákona o rodině je príslušným úradom obecný úrad poverený vedením matriky, prípadne úrad plniaci jeho funkciu, v ktorých obvodoch je jeden zo snúbencov prihlásený k trvalému pobytu¹³. Zákon o rodině vymenováva aj osoby, pred ktorými snúbenci prehlasujú, že vstupujú do manželstva. Konkrétne ide o starostu alebo zástupcu starostu a v prípade matričného úradu aj o povereného člena obecného zastupiteľstva. Ak je v obci zvolených viacero zástupcov starostu, prijať svadobné prehlásenie môže len ten z nich, ktorý zastupuje starostu v dobe jeho neprítomnosti¹⁴. Zákonom vymenované osoby sú oprávnené vykonať svadobný obrad len v prítomnosti matrikára. Osobu matrikára definuje § 9 zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení, ako „zamestnanca

¹² Vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 124/1968 Sb. ...

¹³ Funkciu matričného úradu plní obecný úrad, úrad mestského obvodu alebo mestskej časti územne členeného štatutárneho mesta, ktorý patrí do správneho obvodu matričného úradu a nie je matričným úradom.

¹⁴ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině: komentář, s. 14

obce, ktorý dané vedomosti preukázal zložením odbornej skúšky a dostal osvedčenie o vykonaní skúšky od krajského úradu alebo obecného úradu obce s rozšírenou pôsobnosťou“.

Obľúbenými miestami k uzavretiu manželstva sú v súčasnej dobe taktiež hrady, zámky, záhrady na súkromných pozemkoch a podobne. Ak chcú snúbenci uzatvoriť manželstvo na inom mieste ako v budove obecného úradu, môžu požiadať matričný úrad o povolenie uzatvoriť manželstvo na inom vhodnom mieste. Vydanie povolenia je síce na správnom uvážení matričného úradu, no ak bude zachovaná požiadavka verejnosti a slávnostnosti svadobného obradu a splnenie žiadosti nie je zjavne nemožné, matrika by mala povolenie vydať. Ak si snúbenci zaplatia správny poplatok, príslušný matričný úrad povolí vykonanie svadobného obradu aj pred iným matričným úradom. Ide o delegovanie alebo prenesenie miestnej príslušnosti.¹⁵

V poslednom odseku § 4 zákona č. 94/1963 o rodině sa uvádza, že manželia môžu bez povolenia príslušného matričného úradu uzatvoriť manželstvo na ktoromkoľvek obecnom úrade v prípade, že život snúbenca je priamo ohrozený. Za tejto situácie nemusí byť obecný úrad poverený vedením matriky.

Podľa vyššie uvedeného zákona v prípade konania cirkevného svadobného obradu, snúbenci prehlasujú, že vstupujú do manželstva pred príslušným orgánom cirkvi, konkrétne pred osobou, ktorá je k tomu oprávnená cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou. Vnútorne predpisy cirkvi určujú osobu, ktorá prijme svadobné prehlásenie.

Cirkevný sobáš je možné uzatvoriť len pred orgánom takej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ktorú zaregistroval príslušný ústredný orgán štátnej správy. Týmto orgánom je ministerstvo kultúry. Zoznam registrovaných cirkví a náboženských spoločností na území Českej republiky obsahuje Zákon č. 3/2002 Sb. o slobode náboženského vyznání a postavení cirkví a náboženských spoločností.

Na rozdiel od občianskeho svadobného obradu, v zákone č. 94/1963 Sb. o rodině nie je určená miestna príslušnosť orgánu cirkvi alebo náboženskej spoločnosti k vykonaniu cirkevného obradu. Miestne príslušný orgán preto určujú vnútorne predpisy cirkvi.¹⁶

Ak snúbenci požiadajú o vykonanie cirkevného svadobného obradu, oddávajúci neskúma, či spĺňajú podmienky pre uzavretie platného manželstva stanovené zákonom č. 94/1963 Sb. o rodině. Z cirkevného hľadiska je podstatné, že vyhovujú podmienkam uvedených v cirkevných predpisoch, ktoré však nie sú právne relevantné. Preto môže nastať situácia, keď manželstvo uzavreté cirkevnou formou je síce z pohľadu cirkvi platné, ale z hľadiska platného práva platné nie je. Zákon o rodině sa takým prípadom snaží zabrániť formuláciou uvedenou v § 4b, podľa

¹⁵ Hrušáková, M. Sňatek a paragrafy, s. 40

¹⁶ Hrušáková, M.–Králičková, Z. České rodinné právo, s. 64

ktorej môže byť cirkevný sobáš uzavretý až potom, čo snúbenci predložia oddávajúcemu osvedčenie vydané príslušným matričným úradom o tom, že spĺňajú požiadavky zákona pre uzavretie platného manželstva. Osvedčenie nesmie byť staršie ako tri mesiace.

Po vykonaní cirkevného obradu je orgán cirkvi alebo náboženskej spoločnosti povinný doručiť príslušnému matričnému úradu protokol o uzavretí manželstva v zmysle § 4b odst. 3 zákona o rodině. Matričný úrad tak môže zapísať uzavretie manželstva do matričnej knihy manželstva a vydat' manželom sobášny list.

Vzájomný vzťah občianskeho a cirkevného obradu upravuje zákon o rodině v § 10. Podľa ustanovení tohto paragrafu, ak bol sobáš uzavretý civilnou formou, nemajú následné náboženské obrady žiadne právne následky. To znamená, že manželia síce môžu uzatvoriť manželstvo znova v kostole, ale k vzniku manželstva nedôjde, pretože to už vzniklo. Opačný postup, kedy je po cirkevnom sobáši uzavretý sobáš občiansky, podľa zákona nie je možný.

1.3 Právne následky väd manželstva a sobáša

Nie všetky vady, ktoré sa v súvislosti s manželstvom alebo jeho uzavretím objavia, majú nepriaznivé právne následky. Tie, s ktorými zákon nepriaznivé následky spája, môžu spočívať v nedostatkoch náležitostí právneho úkonu, ktorým sa uzatvára manželstvo, prípadne v nedostatkoch na strane snúbencov. Ich dôsledkom je potom neplatnosť alebo neexistencia manželstva.

Následky vadných právnych úkonov obsahuje aj občiansky zákonník ako subsidiárny právny predpis vo vzťahu k zákonu o rodině. Keďže zákon o rodině obsahuje úplnú právnu úpravu neplatného a zdanlivého manželstva, v tomto prípade sa ustanovenia občianskeho zákonníka nepoužijú vôbec. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že kým občiansky zákonník pojem „zdanlivý právny úkon“ nepoužíva, zákon o rodině výslovne rozlišuje medzi neplatným a zdanlivým, čiže neexistujúcim manželstvom.¹⁷

Taxatívny výpočet väd manželstva a sobáša, ktoré vedú k jeho neplatnosti alebo neexistencii, je uvedený v druhej hlave zákona o rodině. Vady, ktoré tam uvedené nie sú, nemajú žiadne právne následky a ak sa vyskytnú, manželstvo ostáva v platnosti.

¹⁷ Knappová, M. Občianské právo hmotné. 1.díl, s. 162

1.3.1 Neplatnosť manželstva (*matrimonium nullum*)

Neplatný právny úkon vznikne a spôsobuje právne následky až do tej doby, kým ho súd neprehlási za neplatný. Následne sa na neho hľadá ako keby nikdy nevznikol. Rozhodnutie súdu o prehlásení manželstva za neplatné teda pôsobí *ex tunc*, čiže spätne od okamihu jeho uzavretia.¹⁸

Podľa toho, či súd prehlási neplatnosť manželstva na návrh alebo tak môže urobiť aj bez návrhu, môžeme rozdeliť dôvody neplatnosti do dvoch kategórií. Závažnými dôvodmi neplatnosti manželstva, o ktorých súd rozhoduje aj bez návrhu, sú:

- (a) bigamia, alebo
- (b) uzavretie manželstva medzi príbuznými v priamej línii alebo medzi súrodencami, alebo
- (c) neplnoletosť jedného z manželov alebo dôvod, že bol starší ako šesťnásť rokov a súd uzavretie manželstva nepovolil, alebo
- (d) duševná porucha jedného z manželov, pre ktorú je zbavený spôsobilosti k právnym úkonom alebo ktorá môže mať za následok jej zbavenie.

Ak v priebehu súdneho konania o prehlásení manželstva za neplatné odpadne prekážka v podobe bigamie alebo nízkeho veku, k výroku súdu o neplatnosti manželstva nedôjde. To však neznamená, že by manželia nemohli byť trestne zodpovední za spáchanie trestného činu dvojitého manželstva.¹⁹

Na návrh jedného z manželov môže súd rozhodnúť o neplatnosti manželstva, ak:

- (a) manžel trpí duševnou poruchou, pre ktorú je obmedzený v spôsobilosti k právnym úkonom alebo v nej môže byť obmedzený pre povahu duševnej poruchy, alebo
- (b) manželstvo bolo uzavreté preto, že manžel bol k tomu donútený bezprávnou vyhrážkou, alebo
- (c) manželstvo bolo uzavreté v dôsledku omylu v totožnosti jedného zo snúbencov, alebo
- (d) manželstvo bolo uzavreté v dôsledku omylu v povahe právneho úkonu, keď snúbenec nevedel, že práve uzatvára manželstvo.²⁰

Pokiaľ už prebieha súdne konanie o prehlásení manželstva za neplatné, podľa § 14 odst. 5 zákona o rodině súd nevysloví výrok o neplatnosti len v prípade, ak duševný stav osoby, ktorá je alebo mohla byť obmedzená v spôsobilosti k právnym úkonom sa stal zlučiteľným s účelom manželstva.

¹⁸ Hrušáková, M.–Králičková, Z. České rodinné právo, s. 69

¹⁹ tamtiež, s. 77

²⁰ V prípadoch b) až d) môže manžel podať návrh na začatie súdneho konania o prehlásení manželstva za neplatné len do jedného roka odo dňa, keď sa dozvedel o uvedenej skutočnosti. Táto prekluzívna lehota je uvedená v § 15a zákona o rodině.

1.3.2 Neexistencia manželstva (non matrimonium)

Neexistenciu manželstva (non matrimonium) spôsobujú také vady, ktoré spočívajú v porušení niektorého zo základných požiadaviek kladených právnym poriadkom na vykonanie svadobného obradu.²¹ V prípade takýchto závažných nedostatkov manželstvo vôbec nevznikne, a preto súd o jeho neexistencii nemusí rozhodovať. Napriek tomu sa môže stať, že manželia nevedia, či ich manželstvo vzniklo alebo nevzniklo a ocitnú sa v právnej neistote. Súdna rozhodnutie o tom, či manželstvo existuje alebo nie, má v tomto prípade len deklaratórny charakter, čo znamená, že len potvrdí už existujúci právny stav.

V § 17a zákona o rodině je uvedený taxatívny výpočet prípadov, kedy pôjde o manželstvo len zdanlivo. Príkladom je situácia, keď sú manželia fyzickým násilím donútení k uzavretiu manželstva. Fyzickým donútením je napríklad aj situácia, keď je snúbencovi pred obradom podaná omamná látka, a to za účelom uzavretia manželstva.²² Manželstvo nevznikne ani vtedy, ak ho uzavrie osoba mladšia ako šesťnásť rokov. Ďalšími prípadmi zdanlivého manželstva vyvođenými zo zákona sú napríklad uzavretie manželstva osobami rovnakého pohlavia, uzavretie manželstva pred nepríslušným orgánom alebo uzavretie manželstva bez vydania osvedčenia matričným úradom pre účely uzavretia cirkevného sobáša.

1.4 Vzťahy medzi manželmi

Okamihom uzavretia manželstva sa mení vzťah muža a ženy, ktorí do manželstva vstúpili. Jeho obsahom sa stávajú práva a povinnosti, ktoré snúbenci dovtedy nemali a ktoré trvajú po celú dobu existencie manželstva až do jeho zániku. Práva a povinnosti manželov vyplývajú priamo zo zákona, a to predovšetkým zákona o rodině, ktorého § 18 - 21 upravujú práva a povinnosti osobného charakteru. Ide predovšetkým o morálne normy, ktoré zaväzujú manželov správať sa určitým spôsobom, pod hrozbou rozpadu manželstva a nástupu nepriaznivých dôsledkov s tým spojených. Tieto normy sú prakticky nevynútiteľné štátnymi orgánmi; ich nedodržiavanie však vedie vo väčšine prípadov k rozvodu manželstva.²³

Obsahom manželských vzťahov sú okrem osobných aj majetkové práva a povinnosti. K nim zaraďujeme vyživovaciu povinnosť medzi manželmi, ktorá je ako jediná z povinností majetkového charakteru upravená zákonom o rodině. Ostatné majetkové práva a povinnosti, ako je napríklad spoločný nájom manželov a spoločné *jmění*²⁴ manželov, sú obsahom občianskeho zákonníka.

²¹ Knappová, M. Občanské právo hmotné. 3.díl, s. 42

²² Hrušáková, M.–Králičková, Z. České rodinné právo, s. 80

²³ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině: komentář, s. 51

²⁴ Vysvetlenie pod poznámkou 29

1.4.1 Práva a povinnosti osobného charakteru

V § 18 zákona o rodině je uvedená povinnosť manželov žiť spolu, byť si verní, rešpektovať navzájom svoju dôstojnosť, pomáhať si, spoločne vychovávať deti a vytvárať zdravé rodinné prostredie. Okrem týchto základných povinností sú obaja manželia ďalej povinní uspokojovať potreby rodiny, a to podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov. Túto povinnosť vyvažuje § 19 zákona o rodině tým, že starostlivosť o deti a spoločnú domácnosť stavia na rovnakú úroveň ako vynakladanie peňažných prostriedkov na náklady spoločnej domácnosti. Pokiaľ niektorý z manželov napriek svojim možnostiam neplní povinnosť hradiť náklady spoločnej domácnosti, môže vo veci rozhodnúť súd, a to na návrh druhého z manželov. Možnosť obrátiť sa na súd poskytuje zákon aj v prípade, ak sa manželia nedohodnú na podstatných záležitostiach rodiny, o ktorých sú povinní rozhodovať spoločne. Či ide v danom prípade o podstatnú záležitosť, určí zrejme v konečnom dôsledku až súd.

S pojmom „podstatná záležitosť“ sa stretávame aj v súvislosti so vzájomným zastupovaním manželov, ktorí sú v týchto veciach povinní jednať sami za seba²⁵. V bežných záležitostiach, z ktorých zákon o rodine spomína len prijímanie bežných plnení, sa manželia môžu navzájom zastupovať.

1.4.2 Práva a povinnosti majetkového charakteru

Vyživovacia povinnosť manželov sa viaže na už spomínané osobné povinnosti, hlavne na povinnosť manželov navzájom si pomáhať. Základná zásada, z ktorej táto povinnosť vyplýva, je uvedená v § 91 odst. 2 zákona o rodině. Podľa tejto zásady by mala byť hmotná a kultúrna úroveň oboch manželov rovnaká. Ľudia by mali vstupovať do manželstva s týmto vedomím.²⁶ Pokiaľ si jeden z manželov neplní dôsledne vyživovaciu povinnosť a z tohto dôvodu nie je úroveň manželov rovnaká, dotknutý manžel sa môže obrátiť na súd, aby určil rozsah výživného. Závazok manželov prispievať si navzájom na výživu má prednosť pred inými vyživovacími povinnosťami stanovenými v zákone o rodině. Pokiaľ si osoba môže od niekoho nárokovať výživné, je to predovšetkým jej manžel. Až keď on nemôže hradiť výživné, je možné uplatňovať nárok od iných osôb.²⁷

Ďalší vzťah majetkového charakteru - spoločný nájom manželov - upravuje občiansky zákonník v § 703 - 705. Spôsob vzniku spoločného nájmu, ako aj jeho zánik po rozvoде manželstva, sa líši

²⁵ Podľa zákonníka práce je takouto podstatnou vecou napríklad preberanie mzdy. Manžel potrebuje k prebratiu mzdy druhého manžela písomnú plnú moc (Hrušáková, M.–Králičková, Z., ref. 21, s. 80).

²⁶ Vyživovacia povinnosť sa líši od iných typov výživného. Aby si mohol jeden z manželov nárokovať výživné od druhého manžela, nie je potrebné, aby sa nachádzal na pokraji chudoby alebo bol inak odkázaný na výživu. Stačí, ak je ich životná úroveň rozdielna.

²⁷ <http://www.pravnik.cz/a/22/vyzivne-mezi-manzely.html>

podľa toho , či ide o nájom družstevného alebo nedružstevného bytu. Ak sa niektorý z manželov stal nájomcom bytu ešte pred sobášom, okamihom vzniku spoločného nájmu je vždy uzavretie manželstva. V prípade družstevného bytu však manželom okrem spoločného nájmu nevznikne aj spoločné členstvo v bytovom družstve. To by vzniklo v prípade, ak by sa manžel stal jeho nájomcom až za trvania manželstva.²⁸ Rozvodom zaniká spoločný nájom len v prípade družstevného bytu, a to za situácie, keď jeden z manželov získal právo na uzavretie nájomnej zmluvy ešte pred uzavretím manželstva. Tento manžel zostáva po rozvode jediným nájomcom bytu. Vo všetkých ostatných prípadoch sa musia rozvedení manželia dohodnúť, ktorý z nich ostane nájomcom bytu aj naďalej. Ak sa nedohodnú, rozhodne na návrh jedného z nich súd.

Posledným majetkovým vzťahom, ktorý vzniká uzavretím manželstva, je spoločné *jmění* manželov, do ktorého - až na výnimky - patrí všetok majetok a záväzky, ktoré získal jeden alebo obaja manželia počas trvania manželstva.²⁹ Vzniká situácia, kedy existuje množina spoločného *jmění*, ktorá sa neustále mení, denne do nej môže niečo pribudnúť alebo z nej naopak ubudnúť.³⁰ Účel spoločného *jmění* môžeme prirovnať k účelu vyživovacej povinnosti, pretože aj tu sa istým spôsobom zabezpečuje rovnaká hmotná úroveň manželov. Existencia spoločného majetku a záväzkov však so sebou nesie aj nepriaznivé následky. Príkladom je rozvod manželstva, po ktorom dochádza k často zložitému vysporiadaniu majetku a záväzkov, ktoré za trvania manželstva patrili do spoločného *jmění*. Zákon preto mužovi a žene, ktorí chcú vstúpiť do manželstva, poskytuje možnosť uzavrieť predmanželskú zmluvu, v ktorej upraví svoje budúce majetkové vzťahy. Obdobne môžu manželia zúžiť alebo rozšíriť zákonný rozsah spoločného *jmění* aj počas trvania manželstva. Ak po jeho zúžení získajú manželia spoločný majetok, vzniká im k nemu podielové spoluvlastníctvo.

1.5 Zánik manželstva

Podľa českého právneho poriadku môže manželstvo zaniknúť na základe troch právnych skutočností.

Najprirodzenejšou príčinou je smrť jedného z manželov. Napriek tomu, že smrť fyzickej osoby musí byť následne preukázaná, okamihom zániku manželstva je už samotné úmrtie manžela.

²⁸ Knappová, M. Občanské právo hmotné, 2. díl, s. 254

²⁹ V tejto diplomovej práci používame český termín *jmění* z dôvodu neexistencie rovnocenného termínu v slovenskej legislatíve. Do spoločného *jmění* podľa českej legislatívy nepatrí majetok získaný dedičstvom alebo darom, veci slúžiace osobnej potrebe len jedného z manželov, majetok získaný jedným z manželov z výlučného majetku tohto manžela, reštituovaný majetok vydaný jednému z manželov, záväzky týkajúce sa výlučného majetku jedného z manželov a záväzky, ktoré prevzal jeden bez súhlasu druhého a presahujú mieru primeranú majetkovým pomerom manželov.

³⁰ Fiala, J. Společné jmění manželů v ČR.

Rovnaké účinky ako smrti pripisuje zákon o rodině a občanský zákoník aj prehláseniu osoby za mŕtvu. K takémuto prehláseniu dôjde vtedy, ak nie je možné zistiť úmrtie fyzickej osoby predpísaným spôsobom, teda prehliadkou tela mŕtveho a vydaním úmrtného listu. Ide o prípad, keď je osoba dlhú dobu nezvestná a jej smrť je preto vysoko pravdepodobná alebo o prípad, keď o smrti osoby svedčí iný dôkaz. V rozhodnutí o prehlásení za mŕtveho uvedie súd pravdepodobný deň smrti. Manželstvo však podľa § 22 odst. 1 zákona o rodině zaniká až právnu mocou rozhodnutia súdu o prehlásení manžela za mŕtveho, nie dňom, ktorého sa pravdepodobne nedožil. Ak by došlo k mylnému prehláseniu osoby za mŕtvu a neskôr by sa ukázalo, že táto osoba žije, obnovia sa jej takmer všetky práva a povinnosti do pôvodného rozsahu. Výnimkou podľa odst. 3 uvedeného paragrafu je práve manželstvo, ktoré sa neobnoví, ak druhý manžel medzitým uzavrel manželstvo nové.

Jediným prípadom zániku manželstva počas života oboch manželov je jeho zrušenie formou rozvodu. Hoci je manželstvo definované ako trvalé spoločenstvo muža a ženy a k rozvodu by malo dochádzať len výnimočne, nejde v súčasnosti o zďaleka výnimočný inštitút. Proces ukončenia manželstva nie je taký jednoduchý ako jeho uzavretie, ku ktorému stačí len súhlasné prehlásenie muža a ženy o tom, že vstupujú do manželstva. Zákony jednotlivých štátov viažu jeho uskutočnenie na splnenie rôznych podmienok a rozvodových dôvodov.

České právo podľa § 24 odst. 1 zákona o rodině umožňuje manželstvo rozviesť len z dôvodu hlbokého a trvalého rozvratu manželstva, pre ktorý už nie je možné očakávať obnovenie manželského spolužitia. Zistenie príčin tohto rozvratu súdom je podmienkou rozvodu manželstva v prípade, že manželia nie sú schopní sa na rozvode dohodnúť. Ak je nesúhlas manžela s rozvodom založený na tom, že by mu vznikla závažná ujma a pritom sa tento manžel na rozvrate manželstva väčšou mierou nepodieľal, súd návrh na rozvod zamietne.³¹ Ide o klauzulu uvedenú v § 24b zákona o rodině. Ak spolu manželia nežijú dlhšie ako tri roky, súd napriek námietkam manžela manželstvo rozvedie. Zákon tak zabraňuje tomu, aby sa manželia donekonečna odvolávali na hrozbu závažnej ujmy v prípade rozvodu manželstva.

Ak sa chcú manželia vyhnúť zisťovaniu príčin rozvratu manželstva súdom, môžu sa na jeho ukončení dohodnúť.³² V tomto prípade podá jeden z manželov k súdu návrh na rozvod a druhý sa k tomuto návrhu pripojí. Spísaním dohody a predložením písomných zmlúv o vysporiadaní majetkových vzťahov, práv a povinností spoločného bývania a prípadnej vyživovacej povinnosti po rozvode, vytvárajú manželia nevyvrátiteľnú právnu domnienku, že

³¹ Súd musí skúmať aj to, či neexistujú mimoriadne okolnosti, pre ktoré je nutné manželstvo zachovať, ako napríklad zdravotný stav manžela, pre ktorý je odkázaný na pomoc druhého (Hrušáková, M. Zákon o rodině: komentár, s. 73)

³² Podmienkou je, že manželstvo trvalo aspoň jeden rok a manželia spolu aspoň šesť mesiacov nežijú.

manželstvo je trvalo rozvrátené. Tento nesporný rozvod šetrí manželom náklady a čas vynaložené na rozvodové konanie.

Podľa zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, sa návrh na rozvod podáva na okresný súd, v obvode ktorého mali manželia posledné spoločné bydlisko, ak tam jeden z nich ešte býva. Ak táto podmienka splnená nie je, návrh sa podáva na súd, v obvode ktorého má bydlisko žalovaný manžel; ak taký súd nie je možné určiť napríklad preto, že žalovaný manžel býva v cudzine, miestne príslušný súd sa určí podľa bydliska žalobcu.

V súvislosti s rozvodom manželstva je dôležité poznamenať, že súd pri ňom vždy prihliada v prvom rade na ochranu nepľnoletých detí. Ak manželia nejaké deti majú a súd u nich nájde zvláštne dôvody pre to, aby manželstvo bolo zachované, manželstvo podľa § 24 odst. 2 zákona o rodině nemôže rozviesť.

2. Právna úprava registrovaného partnerstva v Českej republike

2.1 Registrované partnerstvo

Inštitút registrovaného partnerstva ako alternatívu k manželstvu, zaviedol do českého právneho poriadku zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství. Tento zákon je účinný od 1. júla 2006.

V Českej republike môže manželstvo uzavrieť len heterosexuálny pár. Účelom prijatého zákona o registrovaném partnerství bolo zrovnoprávniť osoby na základe ich sexuálnej orientácie a poskytnúť párom rovnakého pohlavia možnosť právneho zakotvenia ich zväzku, porovnateľného s manželstvom. Prijatím zákona o registrovanom partnerstve sa Česká republika pripojila ku skupine krajín, ktoré už podobnú úpravu v nedávnej minulosti prijali. Každý štát si však zvolil vlastnú koncepciu registrovaného partnerstva alebo obdobného zväzku. Rozdiely sa netýkajú len terminológie, ale hlavne obsahu právnych úprav; líšia sa prakticky v tom, do akej miery sa približujú inštitútu manželstva. Pravdepodobne najliberálnejšie sú v tejto oblasti škandinávske krajiny, z ktorých už niektoré upravujú registrované partnerstvo v podobe manželstva osôb rovnakého pohlavia. Pritom všetky manželstvá sú v týchto krajinách podrobené rovnakým, pohlavne neutrálnym zákonom. Štáty, ktoré sa pri úprave homosexuálnych zväzkov riadia škandinávskym modelom preto obsahujú úpravu manželstva určenú pre všetky páry alebo upravujú registrované partnerstvo, ale s rovnakým obsahom ako má manželstvo.

Česká republika nemá takúto plnohodnotnú úpravu registrovaného partnerstva. V prvom rade je registrované partnerstvo ochudobnené o možnosť partnerov nadobúdať spoločný majetok do spoločného *jmění*. Registrované partnerstvo je taktiež prekážkou osvojenia si dieťaťa oboma partnermi, ako aj ktorýmkoľvek z partnerov. Týmto sa registrované partnerstvo od inštitútu manželstva výrazne odlišuje. Dôvodová správa k návrhu zákona o registrovanom partnerstve³³ dokonca z hľadiska objemu práv a povinností prirovnáva toto partnerstvo k nemanželskému spoluzitiu druha a družky s tým rozdielom, že registrované partnerstvo je statusovým právnym vzťahom. Tým sa zase približuje k manželstvu a v konečnom dôsledku tak stojí niekde medzi manželstvom a nemanželským spoluzitím.

Unikátnu formu registrovaného partnerstva obsahuje francúzska právna úprava. Párom rovnakého pohlavia umožňuje uzatvoriť tzv. občiansku zmluvu solidarity (PACS), ktorá v porovnaní s inými krajinami zakladá voľnejší druh registrovaného partnerstva. Ide v podstate o zmluvu, ktorá nepredpisuje partnerom žiadne povinnosti osobného charakteru, nezakladá medzi nimi príbuzenský pomer, nemení ich osobný stav, neumožňuje vzájomné dedenie zo

³³ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář, s. 517

zákona, ani nestanovuje vyživovaciu povinnosť medzi partnermi.³⁴ Pokiaľ ide o sexuálnu orientáciu páru, je francúzska koncepcia registrovaného partnerstva univerzálna, čo znamená, že je určená aj pre zmiešané heterosexuálne páry.

Z uvedených faktov vyplýva, že obsah pojmu „registrované partnerstvo“ nie je jednotný. Definícia tohto pojmu obsiahnutá v zákone č. 115/2006 Sb. o registrovanom partnerstve je však použiteľná vo viacerých štátoch. Podľa § 1 tohto zákona ide o trvalé spoločenstvo osôb rovnakého pohlavia založené zákonom stanoveným spôsobom. Rovnako ako v prípade manželstva sa teda počíta s tým, že partneri vstúpia do právom upraveného a uznaného zväzku na neurčitú dobu, s možnosťou jeho zrušenia v budúcnosti.

Manželstvo a registrované partnerstvo sa prijatím zákona o registrovanom partnerstve stali inštitútmi, ktoré sa navzájom vylučujú. Ak osoba uzavrela zväzok s osobou opačného alebo rovnakého pohlavia na území Českej republiky alebo v zahraničí, nemôže za jeho trvania uzavrieť registrované partnerstvo.³⁵

2.2 Vznik registrovaného partnerstva

Úprava vzniku registrovaného partnerstva, ako aj iné oblasti jeho úpravy, sa v českom právnom poriadku oproti inštitútu manželstva vyznačujú určitými odlišnosťami, ale aj zhodnými znakmi.

Tak ako pre vznik manželstva, aj pre vznik registrovaného partnerstva sa podľa § 2 odst. 1 zákona o registrovanom partnerstve vyžaduje súhlasné prehlásenie partnerov o tom, že do partnerstva vstupujú. Toto prehlásenie je právnym úkonom, ktorý musí byť uskutočnený slobodne a úplne a žiaden z partnerov preto nesmie byť akoukoľvek formou donucovaný k jeho uzavretiu. Avšak zatiaľ čo zákon o rodině vyžaduje, aby bolo manželstvo uzavreté slávnostným spôsobom za prítomnosti dvoch svedkov, v zákone o registrovanom partnerstve táto požiadavka nie je. Preto môžu partneri urobiť prehlásenia o vstupe do partnerstva na akomkoľvek mieste, na ktorom sa s matrikárom dohodnú. Závisí hlavne od praxe jednotlivých matričných úradov aké miesto a akú podobu registrácie partnerstva uprednostňujú.³⁶

Zákon o registrovanom partnerstve neobsahuje zmienku ani o možnosti uzatvárania registrovaných partnerstiev cirkevnou formou. Náboženské obrady pri registrácii zväzkov homosexuálov teda možné nie sú. Prvým štátom, v ktorom môžu osoby rovnakého pohlavia uzatvárať manželstvá cirkevnou formou, je Švédsko. V prípade sobáša homosexuálov v kostole však ide v prvom rade o samotnú cirkev, ako sa k tejto otázke postaví. V tomto smere

³⁴ Elischer, D. Univerzální „registrované partnerství“...

³⁵ V danom prípade ale nepôjde o trestný čin podobný trestnému činu dvojitého manželstva.

³⁶ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině. Zákon o registrovanom partnerstve. Komentář, s. 524

predstavuje švédsko luteránska cirkev skôr výnimku, pretože to bola práve ona, ktorá po uzákonení manželstiev osôb rovnakého pohlavia sprístupnila homosexuálom náboženské svadobné obrady. V súčasnosti túto možnosť zvažujú aj iné štáty.

V Českej republike je možné uzavrieť registrované partnerstvo len civilnou formou pred matričným úradom. Podľa vyhlášky ministerstva vnútra č. 300/2006 sa na jej území nachádza štrnásť matričných úradov, čiže v každom kraji jeden, ktoré môžu súhlasné prehlásenie o vstupe do partnerstva prijať. Konkrétnym miestne príslušným úradom je matričný úrad nachádzajúci sa v kraji, v ktorom má aspoň jeden z partnerov povolený trvalý pobyt. Ak ani jedna z osôb vstupujúcich do partnerstva nemá trvalý pobyt v Českej republike, miestne príslušným matričným úradom je podľa § 2 odst. 3 zákona o registrovanom partnerstve úrad mestskej časti Brno-stred. Napriek absencii trvalého pobytu musí byť aspoň jeden z partnerov českým štátnym príslušníkom.

Ďalší rozdiel pri civilnom obrade sa týka okruhu osôb, pred ktorými sa zväzok uzatvára. Zatiaľ čo v prípade manželstva môže svadobné prehlásenie prijať aj starosta alebo zástupca starostu za prítomnosti matrikára, prehlásenie o vstupe do partnerstva sa podľa § 3 odst. 1 zmieňovaného zákona vykonáva výlučne pred matrikárom. Okrem súhlasného prehlásenia činia partneri oproti manželom nie tri, ale len jedno prehlásenie o tom, že im nie sú známe okolnosti vylučujúce vstup do partnerstva.

Osoby, ktoré chcú uzatvoriť registrované partnerstvo, musia dosiahnuť osemnásť rok vek a mať plnú spôsobilosť k právnym úkonom. Mladšej osobe, alebo osobe, ktorej spôsobilosť k právnym úkonom je obmedzená, súd nemôže povoliť vstup do partnerstva. Pretože súd v prípade manželstva osôb s rozdielnym pohlavím povoľuje osobe staršej ako šesťnásť rokov vstúpiť do manželstva prevažne z dôvodu tehotenstva snúbenice, je tu požiadavka plnoletosti partnera pre vstup do partnerstva pochopiteľná. Požiadavka bezvýhradnej, plnej spôsobilosti k právnym úkonom je však jedným z viacerých ustanovení zákona, ktoré vytvárajú nerovné postavenie medzi manželmi a registrovanými partnermi.

2.3 Právne následky väd uzavretia registrovaného partnerstva

Rovnako ako v manželstve, aj v prípade registrovaného partnerstva sa môžu objaviť vady, ktorých následkom je buď neexistencia partnerstva alebo konštitutívne prehlásenie súdu o jeho neplatnosti. Rozdelenie väd podľa toho, či spôsobujú neplatnosť alebo neexistenciu partnerstva však nie je pre neprehľadnosť právnej úpravy tak jednoznačné ako u manželstva.

Podľa § 4 odst. 1 zákona o registrovanom partnerstve môže do partnerstva vstúpiť každý, komu to zákon nezakazuje. § 6 toto ustanovenie dopĺňa o prehlásenie, že ak vzniklo registrované

partnerstvo napriek jeho zákonnému zákazu, súd ho prehlási za neplatné. V niektorých prípadoch však zákon viaže určitý zákaz uzavrieť registrované partnerstvo na hrozbu jeho neexistencie, nie na hrozbu neplatnosti. Preto môžeme zhrnúť, že vada partnerstva má za následok jeho neplatnosť len vtedy, ak zákon nestanoví, že spôsobuje jeho neexistenciu. Vzhľadom k tomu považujem za systematickejšie uviesť najprv dôvody vedúce k neexistencii registrovaného partnerstva a až následne vymedziť jeho neplatnosť.

Medzi dôvody spôsobujúce neexistenciu registrovaného partnerstva, ktoré sú uvedené v § 5 zákona o registrovanom partnerstve, patria okrem iných: fyzické donútenie, bezprávna vyhrážka, omyl vedúci k uzavretiu registrovaného partnerstva, neúplný prejav vôle v prehlásení o vstupe do partnerstva, úmyselné uvedenie nepravdivých údajov v dokladoch nutných k jeho uzavretiu alebo skutočnosť, že ani jeden z partnerov nebol v dobe prehlásenia o vstupe do partnerstva občanom Českej republiky. Keďže ide len o demonštratívny výpočet väd, z iných ustanovení zákona je možné vyčítať aj ďalšie dôvody neexistencie registrovaného partnerstva. Jedným z nich je napríklad uzavretie registrovaného partnerstva pred úradom, ktorý nie je príslušný k prijatiu súhlasného prehlásenia partnerov.³⁷

Vážnymi prekážkami, ktoré bránia v uzavretí registrovaného partnerstva sú tiež neplnoletosť, nespôsobilosť k právnym úkonom, príbuzenský vzťah osôb uzatvárajúcich registrované partnerstvo alebo existencia iného manželstva alebo partnerstva. Keďže sankciou za porušenie uvedených zákonných zákazov nie je podľa zákona neexistencia partnerstva, súd bude v týchto prípadoch musieť prehlásiť partnerstvo za neplatné.³⁸

Na záver je treba uviesť, že vo všetkých prípadoch neplatnosti a neexistencie môže súd rozhodnúť aj bez návrhu.

2.4 Vzťahy medzi partnermi

Okamihom uzavretia registrovaného partnerstva sa medzi partnermi vytvárajú vzťahy, ktorých obsahom sú vzájomné práva a povinnosti. Tieto vzťahy sa rovnako ako u manželov vytvárajú v osobnej a majetkovej sfére partnerov.

³⁷ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář, s. 523

³⁸ Existencia iného manželstva alebo partnerstva môže spôsobiť neplatnosť partnerstva len za situácie, keď osoba túto skutočnosť neuviedla len zo svojej nedbanlivosti. Úmyselné zatajenie údajov v dokladoch požadovaných k súhlasnému prehláseniu je totiž dôvodom neexistencie registrovaného partnerstva (tamtiež, s. 528).

2.4.1 Práva a povinnosti osobného charakteru

Zákon o registrovanom partnerstve neukladá partnerom povinnosti uvedené v § 18 zákona o rodině, a to povinnosť žiť spolu, byť si verní, navzájom si pomáhať alebo rešpektovať svoju dôstojnosť. Ako som uviedla v kapitole venujúcej sa manželstvu, v prípade týchto povinností ide len o morálne odporúčania bez možnosti sankcionovať ich porušenie zo strany štátnych orgánov. Domnievam sa, že účelom neuvedenia týchto hodnôt v zákone o registrovanom partnerstve nebolo to, že partneri uvedené povinnosti nemajú. Dôvod je pravdepodobne v tom, že ide o celospoločenské hodnoty, ktoré by mali byť dodržiavané bez toho, aby boli uzákonené. Zákonodarca preto ich vyzdvihnutie legislatívnou formou zrejme už nepovažoval za nutné.

Ďalšie práva a povinnosti partnerov osobného charakteru sú prakticky prevzaté zo zákona o rodině a prispôbené inštitútu registrovaného partnerstva. Partneri rozhodujú o záležitostiach partnerského spolužitia spoločne a ak sa nedohodnú na podstatných veciach, rozhodne podľa § 8 odst. 2 zákona o registrovanom partnerstve na návrh jedného z nich súd. Ide o obsahovo totožné ustanovenie ako § 20 zákona o rodině s tým rozdielom, že namiesto „záležitostí rodiny“, o ktorých rozhodujú manželia, používa zákon o registrovanom partnerstve slovné spojenie „záležitosti partnerského spolužitia“. Dôvod je zrejme ten, že zatiaľ čo manželstvo je základom rodiny, u partnerov je len málo pravdepodobné, že rodinu vytvoria. Domnievam sa však, že o rodinu môže ísť v prípade, ak partneri spoločne vychovávajú dieťa pochádzajúce z predchádzajúceho zväzku jedného z partnerov.

Totožná právna úprava ako u manželov bola prijatá aj ohľadne vzájomného zastupovania partnerov v bežných záležitostiach, pri ktorom podľa § 9 zákona o registrovanom partnerstve jednanie jedného z partnerov zaväzuje oboch.

2.4.2 Práva a povinnosti majetkového charakteru

Jediným majetkovým vzťahom prevzatým z manželského práva je vyživovacia povinnosť medzi partnermi. Hmotná a kultúrna úroveň partnerov teda musí byť počas trvania registrovaného partnerstva rovnaká. Dôvodová správa k návrhu zákona o registrovanom partnerstve³⁹ uvádza, že vyživovacia povinnosť medzi partnermi predchádza vyživovacej povinnosti detí, čiže partner je ako prvý povinný poskytnúť druhému partnerovi výživné. Ak tak neurobí, nastupuje vyživovacia povinnosť detí a ďalšie vyživovacie povinnosti. Navyše, tak ako po rozvode manželstva, aj po zrušení partnerstva môže partner žiadať poskytnutie primeraného príspevku na výživu od druhého partnera, a to aj súdnou cestou.

³⁹ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině. Zákon o registrovanom partnerstve. Komentár, s. 532

Vzťahy partnerov k nájomnému bytu upravuje § 705a občanského zákoníku. Uzavretím registrovaného partnerstva spoločný nájom na rozdiel od manželstva nevzniká. Spoločný nájom ďalej nevzniká ani v prípade, že sa jeden z partnerov stal nájomcom bytu až počas trvania partnerstva. Ten z nich, ktorý sa nájomcom nestal, má len užívacie právo k bytu a práva s ním spojené. Zrušením registrovaného partnerstva potom dochádza k zániku jeho práva byt užívať. Nepriaznivým dôsledkom neexistencie spoločného nájmu partnerov je to, že v prípade smrti partnera, ktorý je nájomcom bytu, jediným nájomcom bytu sa nestáva pozostalý partner tak, ako je to u spoločného nájmu manželov. Prechod nájmu na iné osoby sa tak riadi všeobecnými ustanoveniami § 706 občanského zákoníka.

Vyššie uvedené fakty sa týkajú prípadov, keď nájomnú zmluvu uzavrie len jeden z partnerov. Ak by partneri uzavreli nájomnú zmluvu k nedružstevnému bytu spoločne, stanú sa podľa § 700 občanského zákoníka spoločnými nájomcami bytu.⁴⁰

Ako je to uvedené vyššie v texte tejto kapitoly, česká právna úprava registrovaného partnerstva neumožňuje partnerom vytvoriť majetkové spoločenstvo podobné spoločnému *jmění* manželov. Pritom je jasné, že počas spoločného života partnerov nejaký spoločný majetok vznikne. Tento majetok bude potom patriť do podielového spoluvlastníctva. Pomerne pokrokovou právnou úpravou je v tomto smere nemecký zákon o životných partnerstvách. Podľa tohto zákona sú partneri pred uzavretím registrovaného partnerstva povinní predložiť príslušným úradom prehlásenie o stave majetku. Prehlásenie môže mať buď podobu akejsi predmanželskej zmluvy alebo podobu prehlásenia o vzniku majetkového spoločenstva, v ktorom si každý z manželov samostatne spravuje majetok, ktorý do partnerstva priniesol; to, čo počas trvania partnerstva nadobudli partneri spoločne, sa vysporiada po zrušení partnerstva.⁴¹

Problematikou nadobúdania spoločného majetku partnermi sa zaoberá návrh nového českého občianskeho zákonníka, ktorý rieši aj to, čo mal vyriešiť už zákon o registrovanom partnerstve. Registrované partnerstvo by v ňom malo byť podrobené rovnakému majetkovému režimu ako manželstvo.⁴²

V rámci majetkových vzťahov partnerov je ešte potrebné uviesť, že po smrti partnera priznáva občanský zákoník druhému partnerovi rovnaké zákonné dedičské práva ako manželovi. To znamená, že partner dedí spolu s deťmi poručiteľa v prvej dedičskej skupine a ak poručiteľ detí nemal alebo tie z nejakého dôvodu nededia, môžu partneri dediť v druhej dedičskej skupine spolu s rodičmi a spolu žijúcimi osobami, kde im náleží minimálne polovica dedičstva.

⁴⁰ Francová, M. – Dvořáková Závodská J. Rozvody, rozchody a zánik partnerství, s. 130

⁴¹ Brach, P. Majetkové vztahy osob stejného pohlaví.

⁴² Několik poznámek k majetkovému společenství registrovaných partnerů. Dostupné v systéme ASPI.

2.5 Zánik registrovaného partnerstva

Registrované partnerstvo môže zaniknúť tromi spôsobmi. Prvé dva spôsoby sú totožné s tými, ktoré uvádza zákon o rodině v prípade zániku manželstva. Ide o smrť jedného z partnerov a právnu moc rozhodnutia súdu o prehlásení partnera za mŕtveho.

Tretím spôsobom zániku partnerstva je jeho zrušenie rozhodnutím súdu, čiže ide o obdobu rozvodu manželstva. Dôvodom zrušenia registrovaného partnerstva však nie je hlboký a trvalý rozvrat partnerského spolužitia, ale to, že partneri už spolu fakticky nežijú. Partner, ktorý podáva návrh na zrušenie registrovaného partnerstva, musí preto súdu predložiť dôkaz o tom, že ich vzťah už fakticky netrvá.⁴³

Partneri sa môžu na zrušení registrovaného partnerstva dohodnúť. To znamená, že jeden z partnerov podá návrh na zrušenie partnerstva a druhý sa k tomuto návrhu pripojí. Súd - podľa § 17 zákona o registrovaném partnerství – už potom nebude skúmať, či partnerský vzťah fakticky trvá a jednoducho rozhodne o jeho zrušení. Na rozdiel od zákona o rodině, zákon o registrovaném partnerství neobsahuje klauzulu, podľa ktorej by súd nemohol zrušiť partnerstvo pre hrozbu závažnej ujmy na strane jedného z partnerov.

Návrh na zrušenie registrovaného partnerstva sa podľa § 84 občanského soudního řádu podáva na okresný súd, v ktorého obvode má žalovaný partner bydlisko.

⁴³ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář, s. 538

3. Právna úprava manželstva a registrovaného partnerstva z pohľadu medzinárodného práva súkromného

3.1 Manželské vzťahy a vzťahy registrovaného partnerstva s medzinárodným prvkom

Manželstvo a registrované partnerstvo sú inštitúty, ktoré spadajú do oblasti rodinného práva. Vzťahujú sa na ne súkromnoprávne normy, ktoré sa v jednotlivých štátoch, zvlášť v oblasti rodinného práva, značne líšia, a to s prihliadnutím k tradíciám daného štátu, kultúre, zvyklostiam alebo náboženstvu. Každý štát má preto vlastnú právnu úpravu spôsobilosti pre uzavretie manželstva či registrovaného partnerstva, foriem ich uzavretia, rozdielnu právnu úpravu rozvodu a zrušenia registrovaného partnerstva, vyživovacej povinnosti a iných otázok s tým súvisiacich.

V Európskej únii platí pravidlo, že rodinná politika je vo výlučnej kompetencii členských štátov. Preto sa Európska únia snaží v tejto oblasti čo najmenej zasahovať do ich právnych úprav. Pritom Európska únia jedná v záležitostiach, ktoré nespádajú do jej výlučnej pôsobnosti len vtedy, ak nie je možné dosiahnuť výsledok na nižšej rozhodovacej úrovni, teda na úrovni členského štátu. Tým sa v súlade so zásadou subsidiarity zachováva identita členských štátov.⁴⁴

Odchýlky v právnych úpravách štátov súvisia aj s tým, ako sa na pojem manželstva nazerá v jednotlivých krajinách. Vo väčšine štátov sa manželstvo chápe ako dobrovoľný zväzok jedného muža a jednej ženy s vylúčením ostatných osôb.⁴⁵ Na tomto princípe je založená koncepcia manželstva aj v Českej republike. Mnohé štáty sa však s prihliadnutím k sociálnemu vývoju posledných rokov od tejto tradičnej koncepcie manželstva odkláňajú.

Pred tridsiatimi rokmi bolo takmer nemysliteľné, aby osoby rovnakého pohlavia vstupovali do zväzkov obsahovo aspoň pripomínajúcich manželstvo. Homosexuáli boli dokonca kvôli sexuálnej orientácii v mnohých krajinách trestne postihovaní. Postupne sa však legislatívy jednotlivých štátov snažia k týmto osobám pristupovať liberálnejšie.⁴⁶

Významný medzník predstavuje ústava Juhoafrickej republiky z roku 1996, ktorá zakázala diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie. Dôsledkom tejto ústavy bolo zrušenie zákonov kriminalizujúcich sexuálne vzťahy osôb rovnakého pohlavia. Rovnaký výsledok, hoci rozdielnou

⁴⁴ Belling, V. Rodina a rodinná politika v evropském právu.

⁴⁵ Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe. K. Boele-Woelki (ed.).

⁴⁶ Norrie, K. McK. Marriage and Civil Partnership for Same-Sex Couples.

cestou, bol dosiahnutý už v 80. rokoch v Európe, kde bol zákaz sexuálnych vzťahov osôb rovnakého pohlavia považovaný za rozpor s právom na rešpektovanie súkromia jednotlivca.⁴⁷

Postupná dekriminalizácia homosexuality otvorila dvere pre uznanie vzťahov osôb rovnakého pohlavia, ku ktorým sa začalo pristupovať rovnako ako k nezosobášeným párom rozdielneho pohlavia a v niektorých krajinách im boli priznané dokonca rovnaké práva ako mužovi a žene v manželskom zväzku.

Napriek výrazným snahám zrovnoprávniť osoby rôznej sexuálnej orientácie, sa vývoj v jednotlivých štátoch líši. Prvý zákon, ktorý upravoval spolužitie osôb rovnakého pohlavia, bol prijatý v roku 1989 v Dánsku a čoskoro bol nasledovaný právnymi úpravami iných štátov. Holandsko bolo zase prvou európskou krajinou, ktorá povolila inštitút manželstva aj pre homosexuálne páry a nezostala jedinou.⁴⁸

V súčasnosti môžeme rozdeliť štáty podľa ich prístupu k definícii manželstva a existencie jemu podobných zväzkov do troch skupín:

- (a) konzervatívne štáty, ktoré zotrvávajú na tradičnej koncepcii manželstva ako trvalého zväzku muža a ženy a odmietajú úpravu zväzkov osôb rovnakého pohlavia podobných manželstvu (napríklad Slovenská republika);
- (b) štáty, ktoré poskytujú párom rovnakého pohlavia možnosť uzavrieť zväzok podobný alebo obsahovo totožný s manželstvom, pojem manželstva sa však naďalej týka výlučne párov rozdielneho pohlavia; do tejto skupiny patrí napríklad Česká republika, Rakúsko, Nemecko, Dánsko, Spojené kráľovstvo alebo Maďarsko (úprava registrovaného partnerstva) alebo Francúzsko (tzv. občianska zmluva solidarity – PACS, uzavretá za účelom usporiadania spoločného života osôb rovnakého, ale aj opačného pohlavia);
- (c) štáty, ktorých vývoj pokročil do tej miery, že priznávajú párom rovnakého pohlavia právo uzatvoriť manželstvo so všetkými dôsledkami z toho vyplývajúcimi; do tejto skupiny patria napríklad Švédsko, Belgicko, Holandsko, Nórsko, Portugalsko a Španielsko.⁴⁹

Rozhodnutie, aké postavenie bude priznané párom rovnakého pohlavia, ktoré chcú svoj vzťah formalizovať, je výsadou každého štátu. Z toho plynú rozdiely v terminológii i v úprave práv a povinností obsiahnutých v hmotnoprávných normách jednotlivých štátov.

Odchýlky v právnych úpravách sa môžu týkať aj problematiky z oblasti manželského práva, ako napríklad - uzavretia manželstva medzi pokrvnými príbuznými, bigamie, minimálnej vekovej

⁴⁷ Norrie, K. McK. Marriage and Civil Partnership for Same-Sex Couples.

⁴⁸ Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe. K. Boele-Woelki (ed.).

⁴⁹ Francúzsky parlament v júni roku 2011 zamietol návrh zákona, ktorý by umožnil uzatváranie homosexuálnych manželstiev.

hranice pre uzavretie manželstva, foriem uzavretia manželstva, absencie možnosti rozvodu manželstva a podobne. Napríklad Malta, ako posledný zo štátov Európskej únie, odhlasovala možnosť zrušenia manželstva rozvodom až v máji 2011.

Odlíšnosti v právnych úpravách nepredstavujú samy o sebe problém. Stále viac občanov však žije, uzatvára manželstvo a rozvádza sa v inom štáte, než z ktorého pochádza. Príčinou je globalizácia a s ňou spojená mobilita obyvateľstva, ktoré často vedú k rôznym komplikáciám. Ročne dochádza v Európskej únii k takmer 170 tisíc rozvodom s cudzím prvkom, ktoré môžu pre občanov predstavovať zložité procedúry ohľadom vysporiadania majetku a výživného.⁵⁰ Medzikultúrne manželstvá a dvojité občianstva, medzinárodné únosy detí alebo problémy s medzinárodnou vyživovacou povinnosťou, to všetko posúva prípady rodinného práva do medzinárodného kontextu. Súčasťou právneho poriadku každého štátu je preto medzinárodné právo súkromné, ktoré sa snaží tieto často neprehľadné situácie riešiť.

3.2 Medzinárodné právo súkromné

Medzinárodné právo súkromné je zvláštnym odvetvím právneho poriadku každého štátu. Rozumieme ním „súbor zvláštnych právnych noriem, ktoré sú určené výlučne pre úpravu súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom“⁵¹. Každý štát má svoje medzinárodné právo súkromné. Medzinárodné právo súkromné sa nezaobera prípadmi, keď manželstvo uzatvárajú osoby rovnakej štátnej príslušnosti na území štátu svojej príslušnosti. Ak však majú uvedené vzťahy v niektorom svojom prvku vzťah k zahraničiu, označujeme ich ako súkromnoprávne vzťahy s medzinárodným, príp. zahraničným alebo cudzím prvkom a sú predmetom jeho právnej úpravy.⁵² Medzinárodný prvok obsahuje napríklad vzťah dvoch osôb rovnakej štátnej príslušnosti, ktoré chcú vstúpiť do manželstva alebo registrovaného partnerstva v inom štáte ako je štát ich štátnej príslušnosti alebo prípad, kedy jeden zo snúbencov je cudzím štátnym príslušníkom. Štát nemôže posudzovať takýto súkromnoprávny vzťah s medzinárodným prvkom podľa rovnakých právnych noriem ako obdobný vnútroštátny vzťah, ale musí postupovať v súlade s medzinárodným právom súkromným.⁵³

Medzinárodné právo súkromné buď priamo stanoví práva a povinnosti účastníkov právneho vzťahu (priame normy) alebo určí, právnym poriadkom ktorého dotknutého štátu sa bude daný právny vzťah riadiť (kolízne normy).

⁵⁰ Leszay, L. Konference Právni spolupráce ve službách evropských rodin.

⁵¹ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 21

⁵² tamtiež, s. 17

⁵³ tamtiež.

Z hľadiska pôvodu možno pramene medzinárodného práva súkromného deliť na: (1) normy vnútroštátneho pôvodu, (2) normy medzinárodného pôvodu a (3) normy komunitárneho pôvodu.⁵⁴

- (1) Základným prameňom českého medzinárodného práva súkromného je zákon č. 97/1963 Sb., o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (ZPMS) v znení neskorších predpisov. Jeho účelom je stanoviť, akým právnym poriadkom sa budú riadiť súkromnoprávne vzťahy obsahujúce medzinárodný prvok.
- (2) Významným prameňom medzinárodného práva súkromného sú medzinárodné zmluvy. Ak sú súčasťou českého právneho poriadku, sú dostupné podobne ako normy vnútroštátneho pôvodu. Medzinárodné zmluvy rozlišujeme na (a) medzinárodné zmluvy dvojstranné a (b) medzinárodné zmluvy mnohostranné⁵⁵. Medzinárodná úprava zjednocuje prístup súdov k nakladaniu s právom, t.j. unifikuje kolízne normy a procesné norimy. V prípade medzinárodných zmlúv ide hlavne o priebežnú unifikáciu kolíznych noriem vedúcu k vytvoreniu jednotnej úpravy kolíznych noriem - tzv. unifikačných dohovorov v rámci Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného, ako je napríklad Haagsky protokol o práve rozhodnom pre vyživovaciu povinnosť. Medzinárodné zmluvy, ktorými je Česká republika viazaná, majú prednosť pred zákonom.
- (3) Vstupom Českej republiky do Európskej únie sa stáva významnou úprava medzinárodného práva súkromného v rámci práva ES. Amsterdamskou zmluvou bol položený základ pre komunitarizáciu medzinárodného práva súkromného a tieto otázky sú potom upravené v jednotlivých komunitárnych nástrojoch. V tejto súvislosti hovoríme o európskom medzinárodnom práve súkromnom resp. európskom justičnom priestore vo veciach civilných.⁵⁶ Normy komunitárneho pôvodu sú obsiahnuté v nasledujúcich prameňoch:
 - (a) Primárne právo. Základom právomoci orgánov ES vytvárať normy v oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného sú normy obsiahnuté v článkoch 61, 65 a 68 Zmluvy o založení Európskych spoločenstiev. Otázky medzinárodného práva súkromného a procesného sú po vstupe Amsterdamskej zmluvy do platnosti upravené v komunitárnych nástrojoch sekundárneho práva – nariadenia a smernice.
 - (b) Sekundárne právo tvoria nariadenia a smernice. Ide napríklad o tieto predpisy:

⁵⁴ Svobodová, K. a kol. Rodinné a manželské vzťahy – rozhodné právo. Dostupné na internete.

⁵⁵ Hradilová, V. – Svobodová, K. Úvod do medzinárodného práva súkromného. Dostupné na internete.

⁵⁶ tamtiež

- Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 zo dňa 22. december 2000 o príslušnosti a uznávaní a výkone súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach (Brusel I)
- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 zo dňa 27. november 2003 o príslušnosti a uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach manželských a vo veciach rodičovskej zodpovednosti a zrušenie nariadenia (ES) č. 1347/2000 (Brusel IIbis)
- Nariadenie Rady EU č. 1259/2010 zo dňa 20. decembra 2010, ktorým sa zavádza posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva vo veciach rozvodu a rozluky (Rím III)⁵⁷

Komunitárne normy majú prednosť nielen pred vnútroštátnymi normami, ale aj pred medzinárodnými zmluvami v prípade, že ich právne úpravy si odporujú.

3.3 Kolízna metóda právnej úpravy

Kolíznu metódou úpravy súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom sa rozumie postup, pri ktorom sa z viacerých dotknutých právnych poriadkov vyberá ten, ktorý sa na daný vzťah použije. Ide teda o spôsob výberu rozhodného práva. Metód výberu rozhodného práva je pritom relatívne veľký počet. Pre oblasť kontinentálnej právnej kultúry, a teda aj pre český právny poriadok, je však charakteristická kolízna metóda, ktorá sa vyznačuje určitými zvláštnosťami.

Kolízna metóda na rozdiel od iných spôsobov výberu rozhodného práva neskúma obsah hmotnoprávnych noriem štátov s cieľom vybrať najvhodnejšiu právnu úpravu, nerobí medzi jednotlivými právnymi poriadkami žiadne obsahové rozdiely. Obmedzuje sa na stanovenie kritéria, ktoré určí použiteľné právo, bez uprednostňovania práva vlastného. Na rozdiel od iných spôsobov výberu rozhodného práva nejde o výber medzi právnymi normami, ale o výber medzi právnymi poriadkami.⁵⁸

Kolízna metóda sa v praxi uplatňuje po zistení neexistencie priamej hmotnoprávnej úpravy daného súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom. Až následne sa pristúpi k vyhľadaniu kolíznej normy, ktorá stanoví rozhodné právo.

Výber rozhodného práva pomocou kolíznych noriem (kolízna metóda) je predpokladom pre zachovanie právnej istoty účastníkov.

⁵⁷ Hradilová, V. – Svobodová, K. Úvod do medzinárodného práva súkromného. Dostupné na internete.

⁵⁸ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé.

3.3.1 Pojem kolíznej normy

Kolízna norma určuje, ktorý z dotknutých právnych poriadkov sa použije na súkromnoprávny vzťah s medzinárodným prvkom.⁵⁹ Jej funkciou je teda uskutočňovať výber práva. Keďže kolízna norma sa obmedzuje iba na to, že podľa určitých hľadísk určí právny poriadok niektorého štátu, ktorého vecnými normami sa právny vzťah riadi, upravuje tak právny vzťah nepriamo.

Kolízna norma neobsahuje vecnú úpravu, nestanovuje ani práva a povinnosti účastníkov právneho pomeru. Neprístupuje sa ku nej izolovane, ale v spojení s vecnými normami, na ktoré odkazuje. Spoločne s vecnou normou vytvára kolízna norma pravidlo správania sa.

Kolízne normy z oblasti rodinného práva sa nachádzajú vo všetkých troch skupinách prameňov medzinárodného práva súkromného, ktoré sú uvedené v predchádzajúcej časti.

Príkladom kolíznej normy z oblasti manželského práva je § 19 ZMPS, podľa ktorého sa spôsobilosť osoby uzavrieť manželstvo, ako aj podmienky jeho platnosti, riadia právnym poriadkom štátu, ktorého je osoba príslušníkom. Z tohto príkladu je zrejmé, že kolízna norma nestanoví priamo práva a povinnosti účastníkov právneho vzťahu, ale výlučne právny poriadok, ktorého normy sa na zistenie týchto práv a povinností použijú. Hmotnoprávne normy použiteľného práva potom označujeme ako normy vecné. Ak by napríklad kolízna norma odkázala na český právny poriadok ako na rozhodné právo, použiteľnými vecnými normami z oblasti rodinného práva by boli príslušné ustanovenia zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině.

3.3.2 Štruktúra kolíznej normy

Každá kolízna norma sa skladá z dvoch častí:

- (1) *rozšahu*, ktorý vymedzuje rozsah právnych vzťahov, na ktoré sa kolízna norma vzťahuje a
- (2) *naviazania*, ktoré pomocou tzv. hraničného určovateľa realizuje prepojenie vzťahu s právnym poriadkom.⁶⁰

Napríklad „spôsobilosť osoby uzavrieť manželstvo a podmienky jeho platnosti“ tvoria rozsah kolíznej normy a slová „...sa riadi právnym poriadkom štátu, ktorého je osoba príslušníkom“, tvoria naviazanie.

Ak chceme zistiť akým právnym poriadkom sa bude daný súkromnoprávny vzťah s medzinárodným prvkom riadiť, musíme nájsť kolíznu normu, ktorá nám túto otázku zodpovie. Potrebnú kolíznu normu však nájdeme len tak, že si daný súkromnoprávny vzťah zhodnotíme,

⁵⁹ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 101

⁶⁰ Hradilová, V. – Svobodová, K. Úvod do mezinárodního práva soukromého. Dostupné na internete.

aby sme ho mohli zahrnúť pod niektorý z právnych pojmov, ktoré sú obsiahnuté v rozsahu kolíznej normy. To znamená, že právnu otázku v konkrétnom prípade podradíme pod pojem „spôsobilosť k uzavretiu manželstva“ a tak zistíme, že na prípad dopadá kolízna norma uvedená v § 19 ZMPS. Naviazanie kolíznej normy následne odkáže na aplikáciu práva štátnej príslušnosti osoby uzatvárajúcej manželstvo. Kolízne normy uvedené v ZMPS, ktoré upravujú manželské vzťahy, sú normy kogentné a účastníci právneho vzťahu sa preto nemôžu dohodnúť na vylúčení ich použitia.

Hraničný určovateľ „viaže kolíznu normu na akýkoľvek možný právny poriadok, ktorého určenie bude záležať na situácii v konkrétnom prípade“.⁶¹ To znamená, že môže v danom prípade odkazovať buď na české právo alebo na právo cudzie, podľa toho, akej je osoba štátnej príslušnosti. Pre českú právnu úpravu medzinárodného práva súkromného je naviazanie s hraničným určovateľom typické. Niektoré štáty, napríklad Francúzsko, obsahujú aj kolízne normy bez hraničného určovateľa, tzv. jednostranné kolízne normy, ktorých naviazanie umožňuje použiť výlučne tuzemské právo.

Hraničný určovateľ je skutočnosť, ktorú využíva kolízna norma k previazaniu právneho vzťahu s právom určitého štátu. V oblasti medzinárodného práva súkromného sa pre vymedzenie hraničného určovateľa používajú latinské výrazy, napr. *lex patriae* (právo štátnej príslušnosti), *lex domicilii* (právo miesta pobytu), *lex electa* (právo zvolené stranami) a pod.⁶²

V oblasti manželského práva sa môžeme v českých kolíznych normách stretnúť najmä s týmito druhmi hraničných určovateľov:

- (a) štátna príslušnosť (*lex patriae*), ktorá môže byť ako hraničný určovateľ časovo konkretizovaná, napríklad štátna príslušnosť v dobe zahájenia súdneho konania;
- (b) miesto, na ktorom sa uzatvára manželstvo (*locus regit actum*);
- (c) miesto sídla súdu alebo úradu, pred ktorým sa vedie konanie (*lex fori*).

3.3.3 Voľba práva (*lex electa*)

Zvláštnym hraničným určovateľom, ktorý sa však v českých kolíznych normách rodinného práva vôbec nevyskytuje, je voľba práva. Voľbou práva rozumieme „prejav vôle účastníkov o tom, že ich právny vzťah sa má riadiť určitým právom“.⁶³ To znamená, že tak, ako by sa na základe iného hraničného určovateľa použil právny poriadok určitého štátu, použije sa právo, ktoré si účastníci právneho vzťahu zvolili.

⁶¹ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 110

⁶² Hradilová, V. – Svobodová, K. Úvod do mezinárodního práva soukromého. Dostupné na internete.

⁶³ tamtiež, s. 128

České mezinárodní právo sùkromné pripùšt'a voľbu práva zatiaľ len pre „zmluvy záväzkového práva a pre pracovné zmluvy“.⁶⁴ Pokiaľ však hľadáme na túto problematiku z globálneho hľadiska, jednou z častých tém, ktorými sa mezinárodné právo sùkromné posledné dve desaťročia zaoberá, je postupné usídľovanie slobody jednotlivca v sporoch rodinného práva.⁶⁵ Stále však ide v tomto právnom odvetví o výnimočný jav.

Haagsky dohovor o práve rozhodnom pre majetkové pomery manželov, ktorý je unifikačným dokumentom na poli kolízneho práva, umožňuje, aby si manželia pre svoje majetkové pomery zvolili rozhodné právo. V prípade, že si ho nezvolia, potom sa v závislosti na okolnostiach uplatňuje právo krajiny, v ktorej mali manželia po svadbe prvé spoločné obvyklé bydlisko, prípadne právo krajiny, ktorej občianstvo majú obaja manželia.⁶⁶

Na podobnej koncepcii je postavený aj pripravovaný český zákon o mezinárodnom práve sùkromnom, ktorý by mal v roku 2012 nahradiť súčasnú právnu úpravu, a to s prihliadnutím k novelizácii sùkromného práva, ktorá sa samozrejme dotkne aj tých sùkromnoprávných vzťahov, v ktorých sa vyskytuje mezinárodný prvok. Návrh nového zákona je vypracovaný tak, aby bol v súlade s mnohostrannými aj dvojstrannými mezinárodnými zmluvami, ktorými je Česká republika viazaná. Podľa znenia navrhovaného § 49 sa umožňuje, aby „manželia zvolili pre svoje majetkové pomery použiteľné právo, pričom táto voľba je obmedzená na výber medzi právnymi poriadkami, ktoré majú k ich pomerom najvýznamnejší vzťah“.⁶⁷ Nejde teda o neobmedzenú voľbu práva ako v prípade záväzkových zmlúv, kde žiadne obmedzenie ohľadom voľby práva nie je. Možnosť voľby sa bude týkať zmluvnej úpravy manželského majetkového práva.

Obmedzenú možnosť manželov zvoliť si právny poriadok pre svoje majetkové vzťahy už obsahuje napríklad nemecká alebo holandská právna úprava. Vo Francúzsku sa vlastnícke vzťahy manželov riadia právom, ktoré si manželia zvolia pri uzavretí manželskej zmluvy, inak sa v súlade s Haagskym dohovorom použije právo prvého spoločného bydliska páru.⁶⁸

Aj na komunitárnej úrovni zaznamenala voľba práva v manželských vzťahoch výrazný posun. Voľbu použiteľného práva vo veci rozvodu obsahuje nariadenie Rady EÚ č. 1259/2010 (nariadenie Rím III), ktoré zavádza mechanizmus tzv. posilnenej spolupráce v oblasti rozhodného práva v záležitostiach rozvodu a rozluky manželstva a vzťahuje sa na súdne konania zahájené po 21.6.2012. Nové riešenie má pomôcť párom rôznych národností, ktoré žijú oddelene v rôznych krajinách alebo ktoré žijú spoločne v krajine, ktorá nie je krajinou ich pôvodu

⁶⁴ Hradilová, V. – Svobodová, K. Úvod do mezinárodního práva soukromého. Dostupné na internete.

⁶⁵ Yetano, T. The Constitutionalisation of Party Autonomy in European Family Law.

⁶⁶ http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_net_cs.htm

⁶⁷ Důvodová zpráva zákona o mezinárodním právu soukromém. Dostupné na internete.

⁶⁸ http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_net_cs.htm

a obmedziť záťaž, ktorej sú vystavené ich deti. Cieľom je taktiež poskytnúť v priebehu rozvodových sporov ochranu partnerovi v slabšom postavení. Toto nariadenie umožňuje, aby si manželia zvolili právny poriadok, ktorého právne predpisy sa použijú na úpravu ich rozvodu a takéto rozhodnutie môžu učiniť, aj keď o rozluke neuvažujú. Aj tu však ide o obmedzenú voľbu práva a budú si môcť zvoliť len taký právny poriadok, ku ktorému majú užšiu väzbu, a nie ktorýkoľvek právny poriadok. „V prípade, že si manželia rozhodné právo nevyberú, určí sa na základe rôznych kolíznych kritérií zaisťujúcich, že konanie vo veciach manželských sa riadi právnym poriadkom, ku ktorému má manželstvo úzku väzbu“.⁶⁹ Tieto kolízne kritériá sú obsiahnuté v harmonizovaných kolíznych normách nariadenia.

Positívom nariadenia Rím III je možnosť vybrať si právny poriadok akéhokoľvek štátu, ku ktorému majú manželia úzku väzbu, nielen členského štátu Európskej únie, ktorý naviazal na základe nariadenia tzv. posilnenú spoluprácu. Ak sa napríklad v Luxembursku vedie rozvodové konanie, môžu si manželia zvoliť ako rozhodné právo aj nórsky právny poriadok za predpokladu, že majú k Nórsku úzku väzbu, a to aj napriek tomu, že Nórsko nie je členom Európskej únie a nenaviazalo tzv. posilnenú spoluprácu. V súčasnosti sa posilnenej spolupráce zúčastňuje 14 členských štátov Európskej únie, a to Belgicko, Luxembursko, Francúzsko, Nemecko, Rakúsko, Bulharsko, Rumunsko, Taliansko, Portugalsko, Španielsko, Slovinsko, Lotyšsko, Maďarsko a Malta.⁷⁰ Ostatní členovia Európskej únie si ponechávajú právo k opatreniu sa pripojiť vo chvíli, kedy si to budú želať.⁷¹ Česká republika nie je v súčasnosti zapojená; o svojej účasti sa bude môcť rozhodnúť až na základe posúdenia výsledkov vyjednávania či praktických skúseností s aplikáciou nariadenia medzi zúčastnenými štátmi.

Z tohto dôvodu Česká republika zatiaľ nemá a v blízkej budúcnosti sa ani neočakáva zavedenie inštitútu voľby rozhodného práva pre rozvod manželstva. Podľa návrhu nového zákona o medzinárodnom práve súkromnom sa počíta ako s rozhodným právom s právom štátu, v ktorom majú manželia obvyklý pobyt.⁷²

Podľa nariadenia Rím III môžu manželia uzavrieť dohodu o voľbe rozhodného práva najneskôr v okamihu začatia súdneho konania. V priebehu súdneho konania by to bolo možné len v prípade, ak by takúto možnosť obsahoval právny poriadok štátu, v ktorom súd vedie konanie.⁷³

⁶⁹ Návrh Nařízení Rady (ES), kterým se mění nařízení (ES) č. 2201/2003.... Dostupné na internete.

⁷⁰ Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010... Dostupné v systéme ASPI.

⁷¹ Postup zapojenia len niektorých členských štátov do európskej integrácie bol zavedený v roku 1999 tzv. Amsterdamskou zmlouvou o EU; umožňuje, aby veľká skupina štátov (min. 9) prijala právne predpisy, ktoré sa budú vzťahovať len na nich, nie na celú Úniu. Ostatné štáty si však ponechávajú právo pripojiť sa k opatreniu v budúcnosti, keď si to budú želať.

⁷² Vládní návrh zákona o mezinárodním právu soukromém. Dostupné na internete.

⁷³ Nařízení..., ref. 70

V prípade, ak sú manželia príslušníkmi rôznych štátov, môže nastať situácia, že si vyberú ako rozhodné právo právny poriadok štátu, ktorý sa skladá z viacerých územných jednotiek s vlastnou právnou úpravou rozvodu (napríklad v USA). V tomto prípade sú manželia povinní uviesť v dohode aj územnú jednotku, na ktorej sa dohodli.⁷⁴

Manželia si môžu vybrať rozhodné právo podľa štyroch kritérií:⁷⁵

- (1) právo štátu, v ktorom majú manželia v dobe uzavretia dohody obvyklé bydlisko, alebo
- (2) právo štátu, v ktorom mali manželia posledné obvyklé bydlisko, pokiaľ tu v dobe uzavretia dohody jeden z nich ešte býva, alebo
- (3) právo štátu, ktorého je jeden z manželov štátnym príslušníkom v dobe uzavretia dohody, alebo
- (4) právo miesta súdu.

V prípade, že rozhodné právo neupravuje rozvod alebo jednému z manželov nezabezpečuje rovný prístup k rozvodu alebo rozluke z dôvodu jeho pohlavia, použije sa právo miesta súdu.⁷⁶

Rovnakú možnosť voľby práva ako citované nariadenie, tentokrát pre oblasť vysporiadania majetkových pomerov manželov, obsahuje návrh nariadenia rady o príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach majetkových pomerov v manželstve, ktorý predložila Európska komisia Rade EÚ 16. apríla 2011. Komisia zároveň predložila Rade obdobný návrh týkajúci sa majetkových dôsledkov registrovaného partnerstva; v tomto návrhu sa však s možnosťou voľby práva pre vysporiadanie majetkových pomerov partnerstva pre rozdielnosť právnych úprav v členských štátoch nepočíta. Toto nariadenie stanovuje ako rozhodné právo právo štátu, v ktorom bolo partnerstvo registrované.

Môžeme teda uzavrieť, že napriek tradíciám jednotlivých štátov sa sloboda jednotlivca objavuje v kolíznych normách rodinného práva čoraz častejšie. Ponechanie výberu rozhodného práva na voľbe účastníkov právneho vzťahu má pritom zvláštny význam. Podľa literatúry⁷⁷ jedným z cieľov voľby práva je aj vytvorenie akéhosi „súťažného“ prostredia medzi právnymi systémami rôznych štátov, ktoré sa snažia o to, aby poskytlí „spotrebiteľovi“ právo, ktoré bude pre neho atraktívnejšie. Toto vedie k prijímaniu liberálnejších právnych úprav.

3.4 Iné spôsoby výberu rozhodného práva

Kolízna metóda úpravy súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom je charakteristická pre kontinentálnu oblasť právnej kultúry. Angloamerická právna oblasť sa od

⁷⁴ Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010... Dostupné v systéme ASPI.

⁷⁵ tamtiež

⁷⁶ tamtiež

⁷⁷ Yetano, T. The Constitutionalisation of Party Autonomy in European Family Law.

kontinentálnej líši určitými zvláštnosťami, ktoré sa odrážajú aj v spôsoboch výberu rozhodného práva.

V USA, až na niektoré výnimky, neexistuje jednotná kodifikácia medzinárodného práva súkromného. Súvisí to s tradíciou založenou na tzv. *common law*, podľa ktorého je jedným z hlavných zdrojov práva právo precedenčné, teda rozhodnutia súdov. Navyše, každý zo štátov USA upravuje otázky týkajúce sa medzinárodného práva súkromného samostatne, nie sú upravené na federálnej úrovni. Častejšie tak dochádza k tzv. medzioblastným kolíziám, keď vo vnútri štátu vznikajú právne pomery, ktoré majú vo svojich prvkoch vzťah k viac ako jednému štátu federácie. „Súbor noriem, ktoré upravujú otázku, právo ktorej územnej oblasti sa má použiť pre úpravu súkromnoprávneho vzťahu, ktorý má vzťah k viac ako jednej oblasti, sa nazýva medzioblastné právo súkromné. Tieto normy sú tiež kolíznymi normami, aj keď nie sú súčasťou medzinárodného práva súkromného, pretože ich predmetom úpravy nie sú súkromnoprávne vzťahy s medzinárodným prvkom, ale vzťahy existujúce vo vnútri daného štátu“.⁷⁸

V prípade súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom sa pri absencii jednotného medzinárodného práva súkromného v danom štáte USA použijú pravdepodobne kolízne normy medzioblastného práva súkromného.

Z uvedeného vyplýva, že ani pre USA nie je kolízna metóda právnej úpravy neznáma. Ako kódex kolíznych noriem sa tu uplatňuje tzv. Restatement II., ktorý je jedným z predpisov, slúžiacich k informovaniu sudcov a právnikov o základných princípoch *common law*. Restatement II. neobsahuje rigidné pravidlá, podľa ktorých sa majú konkrétne spory riešiť. Prináša len všeobecné metódy riešenia bez prítomnosti jasného priebehu. Sudca sa teda riadi všeobecnou zásadou, ale prístup k riešeniu závisí na ňom.⁷⁹

Restatement II. používa kolízne pravidlo nazývané „*the most significant relationship*“, podľa ktorého sa na daný súkromnoprávny pomer použije právo štátu, ktorý má k udalosti alebo k stranám najvýznamnejší vzťah. Hlavnými nedostatkami tohto prístupu sú jeho subjektívnosť a nepredvídateľnosť, na strane druhej poskytuje advokátom väčšiu kreativitu pri výbere rozhodného práva.⁸⁰

Predchádzajúci kódex, tzv. Restatement I., platný do roku 1969, obsahoval naopak veľmi prísne a rigidné kolízne pravidlá pre určenie rozhodného práva, ktoré boli často kritizované pre ich nepružnosť. Dôsledkom bol vznik nových prístupov pri výbere rozhodného práva, ktoré sú bližšie angloamerickému právnemu mysleniu a ktoré sa sústreďujú, na rozdiel od kolíznej

⁷⁸ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 190

⁷⁹ Hradilová, V. Metody výběru rozhodného práva a jejich uplatnění...

⁸⁰ Hatfield, H. Private International Law Concepts in Divorce.

metódy, na obsah hmotnoprávných noriem štátov. Tieto prístupy chápu výber rozhodného práva nie ako výber medzi právnymi poriadkami (*jurisdiction selection*), ale ako výber medzi právnymi normami (*rule selection*), pričom rozhodujúcu úlohu má súd.

3.4.1 Výber rozhodného práva bez pevných pravidiel (*local law theory*)

Tento prístup nepoužíva k zisteniu rozhodného práva kolízne normy; vzdáva sa teda pevných pravidiel, na základe ktorých by bolo možné rozhodné právo určiť. Predstavuje ho tzv. teória miestneho práva (*local law theory*), ktorej významnými predstaviteľmi sú americkí právnici William W. Cook a Albert A. Ehrenzweig. V prípade výskytu súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom a aplikácie tejto teórie, súd použije vždy svoje vlastné právo, resp. právo, ktoré je vytvorené jeho vlastným právnym poriadkom. Zároveň ale použije také právo, ktoré sa obsahovo aspoň približuje právu platnom v štáte, ktorého sa medzinárodný prvok týka. Tento prístup odmieta uznávať cudzie právne poriadky a práva, ktoré boli nadobudnuté na ich základe. Len výnimočne, z dôvodu sociálnej účelnosti, môže sudca inkorporovať právo nadobudnuté na základe cudzieho zákona do svojho právneho poriadku.⁸¹

3.4.2 Výber rozhodného práva prihliadajúci k obsahu dotknutých právnych poriadkov

Podľa tohto prístupu sa najprv skúma obsah dotknutých právnych noriem a až následne sa pristupuje k výberu rozhodnej právnej normy. Táto koncepcia ignoruje obsah hmotnoprávných noriem a výsledok, ku ktorému sa dospeje na základe použitia kolíznej normy. Použitie kolíznych noriem odmieta.

(a) *choice-influencing considerations*

Podľa tejto metódy sa má pri určení rozhodného práva vziať okrem iného do úvahy aj výsledok, ktorý sa dosiahne aplikáciou právnej normy, ako aj to, aby súd mal zjednodušenú úlohu pri riešení daného súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom. Tento prístup taktiež navádza k použitiu tzv. lepšieho práva, i keď súdy budú väčšinou predpokladať, že „lepšie“ je právo štátu ich sídla.

(b) *governmental interest analysis*

Táto metóda skúma záujem samotných štátov na aplikácii vlastných noriem. V prípade, že je súd požiadaný, aby aplikoval právo cudzieho štátu, ktoré sa líši od jeho práva *lex fori*, sudca musí „zistiť“ ciele, ktoré sú vyjadrené v príslušných normách a okolnosti, za ktorých je pre

⁸¹ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 93

príslušný štát rozumne presadzovať svoj záujem na aplikácii noriem sledujúcich tieto ciele“.⁸² Pri tomto zisťovaní môžu podľa vyššie citovanej literatúry nastať tieto situácie:

- (1) Súd zistí, že na aplikácii svojich noriem majú záujem dva štáty – ide o tzv. pravý konflikt (*true conflict*):
 - (a) v prípade, že jedným z týchto súdov je štát, v ktorom má súd sídlo, použije sa *lex fori*;
 - (b) ak sú týmito štátmi dva cudzie štáty, použije sa *lex fori* alebo pravidlá, ktoré viac zodpovedajú pravidlám spoločnosti.
- (2) Žiaden štát nemá záujem na aplikácii svojho práva - použije sa *lex fori*;
- (3) Súd zistí, že na aplikácii jeho noriem má záujem len jeden štát, použije sa právo tohto štátu – ide o tzv. nepravý konflikt (*false conflict*).

Niektoré štáty USA napríklad zakazujú manželom, aby sa navzájom žalovali za nedbalostné delikty. Predpokladajme, že manželia žijú v štáte, ktorý takéto súdne spory zakazuje a cestujú do štátu, ktorý ich pripúšťa. Jeden druhého v tomto štáte nedbalostne zraní a po návrate domov zranený manžel podá k súdu žalobu trvajúc na tom, aby sa aplikovalo právo štátu, v ktorom sa udalosť odohrala. V tomto prípade, keďže žiadna osoba nežije a nie je občanom štátu, v ktorom došlo k zraneniu, tento štát nemá záujem na aplikácii svojho práva voči manželom. Ide o nepravý konflikt a použije sa *lex fori*.

(c) *metóda výberu medzi výsledkami (the result-selective approach)*

Autorom tejto metódy je profesor David F. Cavers, ktorý tvrdí, že rozhodnutie o tom, ktoré právo sa na daný vzťah použije, by malo byť založené na úvahe o obsahu potenciálne použiteľného práva. Sudca by mal v rámci tejto úvahy porovnať riešenia vyplývajúce z noriem, ktoré sa stretávajú. Metódou výberu medzi výsledkami sa nehľadá tzv. lepšie právo („*better law*“), ale právo, ktoré odpovedá záujmom strán v danom prípade; zároveň sa vezmú do úvahy ciele, ktoré tieto normy sledujú.

3.4.3 Prednostné používanie tuzemského práva (*legis fori*)

K prednostnému používaniu práva štátu, v ktorom má súd sídlo (*lex fori*), dochádza v USA, ale aj vo Veľkej Británii z úradnej povinnosti. Len v prípade, že to strana navrhne, súd použije právo, na ktoré odkazuje kolízna norma. Advokát, ktorý žiada použiť cudzie právo, sa musí s jeho obsahom podrobne zoznámiť a dokazovať ho. Často sa k tomu vyžaduje konzultácia s právnym odborníkom z cudzieho štátu. Najčastejšie ide o dôkaz znalcom, ktorý vypracuje

⁸² Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 38

znalecký posudok o obsahu cudzieho práva; tento je potom záväzný aj pre ďalšie prípady, pokiaľ nie je predložený dôkaz opaku.

Dôvodov, prečo sa v praxi súdov uprednostňuje používanie *lex fori*, je niekoľko. Obmedzená aplikácia cudzích právnych poriadkov býva napríklad odôvodňovaná ekonomicky tým, že vo veciach nepatrnej hodnoty sa neoplatí vynakladať prostriedky spojené so zisťovaním obsahu cudzieho práva. Ďalším dôvodom je slabšia znalosť cudzieho práva zo strany sudcu, čím sa ohrozuje kvalita rozhodovania.⁸³

3.5 Priama metóda právnej úpravy

Jednou zo základných metód úpravy súkromnoprávných vzťahov s medzinárodným prvkom je aj priama metóda úpravy. Keďže pre oblasť rodinného práva nie je použitie tejto metódy vhodné, zameriam sa len na jej stručnú charakteristiku a porovnanie s kolíznou metódou úpravy.

Pre priamu metódu je charakteristické vytváranie zvláštnej hmotnoprávnej úpravy určenej výhradne pre súkromnoprávne vzťahy s medzinárodným prvkom. To znamená, že prostredníctvom priamych noriem stanovuje práva a povinnosti účastníkov právneho vzťahu. Priame normy sa odlišujú od obyčajných občianskoprávných noriem v podstate len tým, že ich aplikácia je obmedzená len na súkromnoprávny vzťah s medzinárodným prvkom. Na rozdiel od kolíznej normy, ktorá odkazuje na hmotnoprávnu úpravu, ktorá sa má v danom prípade použiť, priama norma je sama hmotnoprávna a preto sa použije bezprostredne, bez predchádzajúcej aplikácie kolíznej normy.⁸⁴ Vo vzťahoch, ktoré sú upravené priamymi normami má použitie priamej metódy prednosť pred kolíznou metódou.

Priame normy sa nachádzajú v dvoch skupinách prameňov: ako medzinárodne unifikované priame normy alebo vnútroštátne priame normy.

Medzinárodne unifikované priame normy sa nachádzajú prevažne v mnohostranných medzinárodných zmluvách v oblasti medzinárodných hospodárskych stykov. Keďže na základe takejto medzinárodnej zmluvy dochádza k uvedeniu priamych noriem do vnútroštátnych právnych poriadkov štátov, nastáva situácia, keď právne pomery toho istého druhu sú upravené priamymi hmotnoprávnymi normami a zároveň hmotnoprávnymi normami vnútroštátneho pôvodu.⁸⁵ Preto nie sú priame normy vhodné pre úpravu takých vzťahov, v ktorých by mal byť obsah práv a povinností vo všetkých hmotnoprávných normách štátu upravený pre každého

⁸³ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé.

⁸⁴ Kučera, K. Přímé normy jako prostředek úpravy...

⁸⁵ Doleček, M. Mezinárodní právo soukromé.

rovnako.⁸⁶ V oblasti rodinných vzťahov tak dochádza na poli medzinárodného práva skôr k unifikácii kolíznych noriem alebo noriem medzinárodného práva procesného ako k tvorbe unifikovaných priamych noriem.

Vnútroštátne priame normy sa vyskytujú v českom právnom poriadku len výnimočne. Zatiaľ čo kolízne normy môžu odkázať na použitie práva iného štátu, vnútroštátna priama norma podriaďuje vzťah výlučne národnému právu. Príkladom takej normy bol už zrušený § 20 odst. 2 ZMPS, podľa ktorého sa k platnosti sobáša českého občana vyžadovalo zachovanie občianskej formy.

⁸⁶ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 206

4. Kolízna úprava manželstva a registrovaného partnerstva s medzinárodným prvkom

4.1 Kolízna úprava manželského práva s medzinárodným prvkom

Spôsob fungovania kolíznej metódy právnej úpravy súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom je uvedený v predchádzajúcich častiach tejto práce. Ako už bolo uvedené vyššie, základným prameňom kolíznej problematiky manželských vzťahov je zákon č. 97/1963 Sb. o medzinárodnom právu súkromnom a procesnom, ktorý ju upravuje v § 19 - 22. Kolízne normy tu stanovujú rozhodné právo v štyroch oblastiach: spôsobilosti k uzavretiu manželstva, foriem uzavretia manželstva, osobných a majetkových vzťahov manželov a zrušenia manželstva.

Na komunitárnej úrovni existuje už spomínané Nariadenie Rady EÚ č. 1259/2010, ktorým sa zavádza posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva vo veciach rozvodu a rozluky manželstva (tzv. Rím III), ktoré české súdy pre určenie rozhodného práva nepoužijú. Je to z toho dôvodu, že Česká republika nenaviazala na základe nariadenia posilnenú spoluprácu.

4.1.1 Právna spôsobilosť k uzavretiu manželstva

Česká kolízna norma, ktorou je § 19 zákona o medzinárodnom právu súkromnom a procesnom uvádza, že „spôsobilosť osoby uzatvoriť manželstvo, ako aj podmienky jeho platnosti sa riadia právom štátu, ktorého je táto osoba príslušníkom.“

Aby bolo manželstvo platné v Českej republike bez ohľadu na to, kde sa uzatvára, musia byť obaja snúbenci spôsobilí k uzavretiu manželstva podľa práva ich štátnej príslušnosti. Hraničný určovateľ, ktorým je štátna príslušnosť, je časovo konkretizovaný k dátumu uzavretia manželstva.

V prípade, že jeden alebo obaja snúbenci sú českými štátnymi príslušníkmi, ich spôsobilosť k uzavretiu manželstva sa podľa spomínaného § 19 ZMPS riadi hlavou II, § 11 - 14 zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodine, ktoré sa zaoberajú podmienkami neplatnosti a neexistencie manželstva. Z ustanovení tohto zákona môžeme vyvodit', že český občan je právne spôsobilý uzatvoriť manželstvo, ak:

- (a) nie je v trvajúcom manželskom zväzku alebo vo zväzku registrovaného partnerstva;
- (b) nejde o manželstvo uzatvárané medzi príbuznými v priamej línii (to jest medzi predkami a potomkami) alebo v pobočnej línii (medzi súrodencami), pričom toto obmedzenie sa týka aj príbuzenstva založeného osvojením;

- (c) je plnoletý podľa českých právnych predpisov, to jest, že dosiahol osemnásť rok veku; uzatvorit' manželstvo však môže aj osoba staršia ako šesťnásť rokov, ktorej k tomu súd vydal povolenie;
- (d) má plnú spôsobilosť k právnym úkonom; v prípade, že je jeho spôsobilosť k právnym úkonom obmedzená, môže český občan uzatvorit' manželstvo len s povolením súdu;
- (e) netrpí duševnou poruchou, ktorá môže mať za následok zbavenie spôsobilosti k právnym úkonom. Ak má duševná porucha taký charakter, že môže spôsobiť obmedzenie spôsobilosti k právnym úkonom, súd môže povoliť uzavretie manželstva len vtedy, ak je zdravotný stav snúbenca zlučiteľný s účelom manželstva.

Obdobné podmienky obsahujú aj právne úpravy iných štátov. Preto ak vstupujú do manželstva štátni príslušníci rôznych štátov, je z tohto hľadiska potrebné pri posudzovaní platnosti uzatvoreného manželstva prihliadať k dvom právnym úpravám.

Môže sa stať, že české úrady odmietnu uznať manželstvo uzatvorené v zahraničí aj napriek tomu, že snúbenec, ktorý je cudzincom, je podľa právneho poriadku tohto cudzieho štátu spôsobilý k uzavretiu manželstva.⁸⁷ Príkladom môže byť snúbenec pochádzajúci z krajiny, kde je povolené mnohoženstvo, ktorý už žije v trvajúcom manželstve s inou ženou. Aj napriek tomu, že je spôsobilý k uzavretiu manželstva podľa krajiny svojej štátnej príslušnosti, české úrady by pravdepodobne odmietli uznať jeho ďalšie manželstvo pre rozpor s verejným poriadkom. ZMPS v § 36 hovorí, že nie je možné použiť právny predpis cudzieho štátu, ak sa prieči takým zásadám spoločenského a štátneho zriadenia Českej republiky, na ktorých je nutné bez výhrady trvať.

Môže nastať aj opačná situácia, keď osoba nie je podľa právneho poriadku štátu svojho občianstva spôsobilá k uzavretiu manželstva a české úrady odmietnu použiť takéto cudzie právne normy pre rozpor s verejným poriadkom. Príkladom je žena, ktorá uzatvorí manželstvo s rozvedeným mužom napriek tomu, že právny poriadok krajiny jej štátnej príslušnosti rozvod nepripúšťa a takéto manželstvo preto nie je možné uzatvorit'.⁸⁸ Podľa českého práva by bolo takto uzavreté manželstvo platné.

V tejto súvislosti uvedieme aj ďalší príklad. V § 5 zákona o rodině je uvedená možnosť českého občana uzatvorit' manželstvo pred zastupiteľským úradom Českej republiky v zahraničí. Spôsobilosť tohto českého občana k uzatvoreniu manželstva sa bude riadiť českým právnym poriadkom. Ak je druhý zo snúbencov cudzinec, jeho spôsobilosť sa riadi jednak právnym poriadkom štátu svojej štátnej príslušnosti, jednak právnym poriadkom českým. Znamená to, že ak by bol takýto snúbenec spôsobilý k uzavretiu manželstva podľa *lex patriae*, ale nie podľa

⁸⁷ Bělohávek, A. Uzavírání sňatků v zahraničí.

⁸⁸ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 349

českého práva, český zastupiteľský orgán by takéto manželstvo odmietol uzavrieť, a to opäť pre výhradu verejného poriadku. Dôvodom je skutočnosť, že územie objektu konzulárnej a diplomatickej misie je územím, ktoré spadá do právomoci Českej republiky.⁸⁹

Záverom môžeme skonštatovať, že ak sa ktokoľvek chystá uzavrieť manželstvo mimo krajiny svojej štátnej príslušnosti, musí si najprv zaobstarat' tzv. doklad o právnej spôsobilosti k uzavretiu manželstva. „Český občan a osoba bez štátneho občianstva s trvalým pobytom na území Českej republiky podáva žiadosť o vydanie dokladu na matričnom úrade príslušnom podľa miesta trvalého pobytu alebo posledného trvalého pobytu pred odchodom do cudziny. V prípade, ak žiadateľ nikdy nemal na území Českej republiky trvalý pobyt, podáva sa žiadosť na Úrade mestskej časti Praha 1“.⁹⁰

V § 35 odst. 4 zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení sa ďalej uvádza, že doklad o spôsobilosti k uzavretiu manželstva nesmie byť k dátumu uzavretia manželstva starší ako šesť mesiacov. Okrem tohto dokladu musí cudzinec uzatvárajúci manželstvo na území Českej republiky priložiť k predpísanému tlačívu doklady uvedené v § 35 odst. 1 toho istého zákona.

4.1.2 Formy uzavretia manželstva

Kolíznou normou určujúcou právny poriadok, ktorým sa riadi forma uzavretia manželstva, je § 20 ZMPS. Ten uvádza, že „forma uzavretia manželstva sa riadi právom miesta, kde sa manželstvo uzatvára.“ Hraničný určovateľ sa v danom prípade označuje ako *locus regit actum*.

Ako už bolo uvedené, v Českej republike existujú dve formy uzavretia manželstva, a to civilná a cirkevná forma. Tieto formy sú rovnocenné, čo znamená, že snúbenci si môžu formu svojho svadobného obradu zvoliť. V tejto súvislosti je nutné ešte poznamenať, že v prípade cirkevnej formy uzavretia manželstva záleží často aj na predpisoch danej cirkvi, ktorá môže viazať uzavretie manželstva na splnenie určitých podmienok, napríklad na príslušnosť snúbencov k danej cirkvi a podobne.

To, že civilná a cirkevná forma obradu existujú vedľa seba taktiež znamená, že snúbenci, ktorí chcú napríklad uzavrieť manželstvo cirkevnou formou, nemusia prejsť povinným civilným obradom a až následne cirkevným, aby bolo ich manželstvo platné. Takáto právna úprava je napríklad vo Francúzsku.⁹¹

⁸⁹ Bělohávek, A. Uzavírání sňatků v zahraničí.

⁹⁰ Portál veřejné správy České republiky. Dostupné na <http://portal.gov.cz/>

⁹¹ Pauknerová, M. Příklad italsko-českého kulhajícího manželství...

Súčasná česká právna úprava je účinná od 1. júla 1992 a bola vložená do zákona o rodině novelou uskutočnenou zákonom č. 234/1992 Sb. Tento zákon znova uzákonil cirkevnú formu uzavretia manželstva, ktorá bola predtým zrušená zákonom o práve rodinnom z roku 1950. Až do roku 1992 bolo možné uzatvárať manželstvá cirkevnou formou len po predchádzajúcom civilnom obrade. Ten, kto ako duchovný oddal pár, ktorý predtým neuzavrel manželstvo občianskou formou, mohol byť potrestaný trestom odňatia slobody až na jeden rok.⁹² V súvislosti s uvedenou právnou úpravou je dôležité spomenúť diskriminačnú úpravu zákona o uzatváraní manželstiev s cudzincami prijatého v roku 1952 a zrušeného zákonom o rodině z roku 1964, aj keď sa priamo netýka formy uzatvárania manželstva. Podľa tohto zákona sa k uzavretiu manželstva s cudzincom vyžadoval súhlas ministerstva vnútra alebo ním povereného orgánu.⁹³

Zároveň so zavedením cirkevného obradu bol zákonom č. 234/1992 Sb. zrušený druhý odstavec § 20 ZMPS, podľa ktorého mohol československý občan uzatvoriť v cudzine manželstvo výlučne civilnou formou. V opačnom prípade sa na manželstvo hľadelo akoby nevzniklo.⁹⁴ Po zrušení § 20 odst. 2 ZMPS zostali nedoriešené tie manželstvá, ktoré boli uzavreté v zahraničí inou ako civilnou formou a ktoré boli do roku 1992 platné v krajine, v ktorej boli uzavreté, ale v Českej republike neexistovali. Preto bol do zákona o rodině vložený § 4c, ktorý prehlasuje tieto manželstvá za platné aj na území Českej republiky.⁹⁵

Aké sú teda možnosti českého občana, ak chce uzatvoriť manželstvo v zahraničí?

V prvom rade môže uzatvoriť manželstvo pred orgánom daného štátu, ktorý je príslušný k vykonaniu obradu podľa tamojších právnych predpisov. Každý štát má na snúbencov rôzne nároky týkajúce sa dokladov, ktoré sú v tom prípade povinní predložiť. Častým dokumentom však býva už spomínaný doklad o spôsobilosti k uzavretiu manželstva. Ak český občan spĺňa podmienky českej legislatívy pre uzavretie manželstva a matričný úrad mu vydá doklad o spôsobilosti, následné uznanie manželstva českými úradmi by z hľadiska formy obradu nemalo byť problematické. Týka sa to aj populárnych „dovolenkových“ svadieb uzatváraných v hoteloch alebo kaplnkách, napríklad v USA. České úrady pri ich uznávaní väčšinou nespôsobujú snúbencom ťažkosti. Podľa zákonov štátu Nevada, ktorého mesto Las Vegas je obľúbenou destináciou snúbencov práve za účelom uzavretia manželstva, sa k jeho uzavretiu dokonca nevyžaduje žiadne potvrdenie o spôsobilosti k uzavretiu manželstva. Snúbencom postačí iba pas. Navyše, ak je v zahraničí manželstvo uzatvorené cirkevnou formou, ZMPS neobsahuje žiadnu

⁹² Hrušáková, M. Sňatek a paragrafy.

⁹³ Hrušáková, M.–Králičková, Z. České rodinné právo.

⁹⁴ Hrušáková, M. Zákon o rodině: komentář, s. 22

⁹⁵ Hrušáková, M. Zákon o rodině: komentář, s. 21

obmedzujúcu doložku, ktorá by viazala platnosť manželstva u nás na podmienku registrácie cirkvi alebo náboženskej spoločnosti v zahraničí. Stačí, že manželstvo je platné podľa právnych predpisov cudzieho štátu.⁹⁶

Z hľadiska formy uzavretia manželstva však môže výnimočne nastať situácia, kedy české úrady použijú pri uznaní takto uzatvoreného manželstva výhradu verejného poriadku. Príkladom je manželstvo muža s dvoma ženami uzavreté cirkevnou formou v zahraničí podľa predpisov danej cirkvi, ktoré má za následok uzavretie bigamického manželstva. Napriek tomu, že daný štát takúto formu uzavretia manželstva pripúšťa, Česká republika by nemohla manželstvo uznať.

Zaujímavé je aj uzatváranie kmeňových manželstiev v krajinách, kde sa uplatňuje zvykové právo. V roku 2008 riešil Najvyšší súd ČR dovolanie českého občana, ktorý sa dožadoval určenia neexistencie manželstva uzatvoreného podľa zvykov istého afrického kmeňa, z ktorého pochádzala jeho manželka. Manželstvo bolo uzavreté v Nigérii. Podľa zvykového práva tohto kmeňa sa žena považuje za predmet obchodu a muž uzatvára s jej rodičmi dohodu o zaplatení vena. Súhlasné prehlásenie muža a ženy o vstupe do manželstva sa nevyžaduje. Dovolací súd, rovnako ako súdy pred ním, dospel k záveru, že manželstvo bolo uzavreté v súlade so zvykovým právom daného kmeňa a jeho uzavretie nie je v rozpore s verejným poriadkom Českej republiky. Nie je preto možné prehlásiť jeho neexistenciu na území Českej republiky.⁹⁷

V prípade, že obaja snúbenci sú občanmi Českej republiky a chcú sa vziať v zahraničí, niektoré krajiny vyžadujú pre uzavretie manželstva pred príslušným orgánom štátu alebo cirkvi minimálnu dĺžku trvalého pobytu.⁹⁸ Ak český občan túto alebo inú podmienku nespĺňa, alebo manželstvo pred zahraničným orgánom uzavrieť nechce, má ďalšiu možnosť - uzavrieť manželstvo pred zastupiteľským úradom Českej republiky v zahraničí, k čomu ho oprávňuje § 5 zákona o rodině. Takéto manželstvo je možné uzavrieť, ak je aspoň jeden zo snúbencov českým štátnym príslušníkom.

Český občan môže uzavrieť platné manželstvo v zahraničí pred zastupiteľským úradom tretieho štátu len v prípade, že to pripúšťa právo štátu, na ktorého území sa manželstvo uzatvára.⁹⁹

Český občan môže uzavrieť „konzulárne“ manželstvo len v zahraničí. Nemôže uzavrieť manželstvo na konzulárnom úrade cudzieho štátu na území Českej republiky ani v prípade, že má

⁹⁶ Zamyšlení nad zákonem č. 234/1992 Sb. ve vztahu... Dostupné v systéme ASPI.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu č.j. 30 Cdo 5368/2007 ze dne 16. ledna 2008. Dostupné v systéme ASPI.

⁹⁸ Podľa zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení sa od cudzincov zamýšľajúcich uzavrieť manželstvo na území Českej republiky vyžaduje potvrdenie o oprávnenosti pobytu na území Českej republiky.

⁹⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSFR z 27.8.1987, sp. zn. Cpjf 27/86...

okrem českého štátneho občianstva aj štátne občianstvo štátu konzulárneho úradu.¹⁰⁰ Vyplýva to z § 33 ZMPS, podľa ktorého ak je niekto štátnym občanom Českej republiky a považuje ho za svojho občana aj iný štát, je rozhodné české štátne občianstvo. Toto obmedzenie je zakomponované aj do vládneho návrhu nového zákona o mezinárodním právu soukromém.

Podľa § 7 odst. 2 zákona o rodině môže český občan uzavrieť v cudzine manželstvo aj pred kapitánom lode plviacej sa pod vlajkou Českej republiky, kapitánom lietadla registrovaného v Českej republike alebo veliteľom vojenskej jednotky Českej republiky v zahraničí.

Táto možnosť sa však vzťahuje len na prípady, kedy sa jeden zo snúbencov nachádza v priamom ohrození života. Navyše, aspoň jeden z nich musí byť občanom Českej republiky. Kapitán lietadla môže realizovať svoje oprávnenie oddávať v ohrození života len vtedy, ak sa lietadlo nenachádza nad územím Českej republiky.¹⁰¹

4.1.3 Osobné a majetkové vzťahy manželov

Kolíznu úpravu vzťahov medzi manželmi obsahuje § 21 ZMPS. Hraničný určovateľ je spoločný pre osobné aj pre majetkové vzťahy, ktoré medzi manželmi v priebehu manželstva vznikajú. Je ním *lex patriae*, t.j. právo štátu, ktorého sú manželia príslušníkmi.

Ak v priebehu manželstva nedošlo k zjednoteniu štátnej príslušnosti manželov a manželia majú rozdielne občianstvo, riadia sa ich osobné a majetkové vzťahy zásadou *lex fori*. Český súd, ktorý rozhoduje spory týkajúce sa osobných a majetkových pomerov manželov rôznej štátnej príslušnosti preto použije právo české.

Čo patrí medzi osobné vzťahy, môžeme odvodiť z tretej hlavy zákona o rodině. Ide o povinnosť spolu žiť, byť si verní, navzájom si pomáhať, vytvárať zdravé rodinné prostredie, starať sa spoločne o deti, spoločne rozhodovať o záležitostiach rodiny a navzájom sa zastupovať v bežných záležitostiach. Kučera¹⁰² tu zaraďuje aj otázku vyživovacej povinnosti medzi manželmi a otázku priezviska manželov a jeho prípadnej zmeny po uzavretí manželstva. Táto otázka by sa mala v prvom rade riadiť právom štátnej príslušnosti osoby, o ktorej priezvisko sa jedná.

Na prípady, kedy orgán cudzieho štátu rozhodne o zmene priezviska českého občana počas trvania manželstva s cudzincom, myslí zákon o matrikách, jménu a příjmení. Ak má český občan na území cudzieho štátu trvalý pobyt, je rozhodnutie cudzozemského orgánu o zmene jeho priezviska platné aj na území Českej republiky. V prípade, že v zahraničí trvalý pobyt nemá, platnosť takého rozhodnutia musí uznať české ministerstvo vnútra. Naopak, bez akýchkoľvek

¹⁰⁰ Pauknerová, M. Případ italsko-českého kulhajícího manželství...

¹⁰¹ Hrušáková, M. Zákon o rodině: komentář, s. 27

¹⁰² Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 351

podmienok sú na území Českej republiky platné rozhodnutia zahraničných orgánov o zmene mena a priezviska, ak tak stanoví medzinárodná zmluva.

Majetkovými vzťahmi medzi manželmi rozumieme úpravu ich majetkového režimu. V Českej republike sa majetkové spoločenstvo manželov nazýva „*společné jmění manželů*“ a jeho úprava sa nachádza v § 143 - 151 zákona č. 40/1964 Sb. (občanský zákoník).

Podľa § 143a tohto zákona si môžu manželia zmluvou uzavretou vo forme notárskeho zápisu zmeniť zákonom stanovený rozsah „*společného jmění*“ alebo vyhradiť jeho vznik až ku dňu zániku manželstva, a to s výnimkou vecí tvoriacich obvyklé vybavenie spoločnej domácnosti. Muž a žena, ktorí ešte len chcú vstúpiť do manželstva, môžu formou notárskeho zápisu upraviť svoje budúce majetkové vzťahy obdobne. Takto uzavretú zmluvu nazýva laická verejnosť predmanželskou zmluvou. Obdobnú právnu úpravu obsahujú aj právne poriadky iných štátov.

Podľa § 21 odst. 2 ZMPS, pokiaľ si manželia svoje majetkové vzťahy upravia zmluvne, rozhodným právom, ktorým sa bude riadiť ich právna úprava, je právny poriadok, ktorý bol pre majetkové vzťahy manželov rozhodný v dobe, kedy k úprave došlo. To znamená, že ak sú manželia v dobe spísania zmluvy rovnakej štátnej príslušnosti, použije sa *lex patriae*, ak rôznej, použije sa *lex fori*.

Hraničný určovateľ je teda v prípade zmluvnej úpravy majetkového režimu manželov časovo konkretizovaný.

Ako je uvedené vyššie, česká kolízna úprava obsahuje pre osobné a majetkové vzťahy medzi manželmi rovnaký hraničný určovateľ. Právne úpravy niektorých štátov, napríklad Francúzska, však tieto dve oblasti vzťahov odlišujú.¹⁰³

Aj nový zákon o mezinárodním právu súkromém sa podľa vládneho návrhu zákona odchýli od svojej doterajšej koncepcie. Pokiaľ ide o osobné vzťahy medzi manželmi, *lex patriae* ako základný hraničný určovateľ zostane zachovaný. Nanovo však § 49 odst.1 nového zákona stanoví až dva náhradné hraničné určovatele v prípade, ak sú manželia rôznymi štátnymi príslušníkmi. Prvým je obvyklý pobyt manželov, druhým *lex fori*, čiže český právny poriadok. Ten sa použije len vtedy, ak nebude možné určiť rozhodné právo podľa miesta obvyklého bydliska manželov.

Pre majetkové vzťahy sa navrhuje použiť ako základný hraničný určovateľ právo miesta obvyklého bydliska manželov. Až náhradným hraničným určovateľom bude právo ich spoločnej štátnej príslušnosti, ktoré v prípade zlyhania nahradí *lex fori*. Ako je to uvedené v kapitole o

¹⁰³ http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_net_cs.htm

voľbe rozhodného práva, ak manželia uzavru zmluvu o úprave manželského majetkového režimu, budú si môcť rozhodné právo zvoliť podľa kritérií obsiahnutých v novom zákone.¹⁰⁴

To, že zákonodarca zvolil pre oblasť majetkových vzťahov ako základný hraničný určovateľ namiesto štátnej príslušnosti právo obvyklého bydliska manželov, sa považuje za vhodnejšie a logickejšie riešenie. Tam, kde manželia obvykle pobývajú, majú totiž často nehnuteľnosť alebo iný majetok, ktorý spadá do majetkového spoločenstva manželov. Nová právna úprava takisto väčšmi odpovedá súčasným európskym tendenciám kolíznej úpravy manželských vzťahov s medzinárodným prvkom, a to najmä s ohľadom na zakotvenú možnosť voľby práva.

Zaujímavosťou novej úpravy je aj to, že v oblasti vyživovacej povinnosti medzi manželmi výslovne odkazuje na právny poriadok, ktorý určí Nariadenie Rady č. 4/2009 o príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti. Použitelnosť nariadenia bola podľa čl. 76 tohto nariadenia závislá na účinnosti Haagskeho protokolu o práve rozhodnom pre vyživovaciu povinnosť z 23. novembra 2007. V otázke rozhodného práva totiž nariadenie odkazuje práve na protokol, ktorý sa použije v štátoch, ktoré sú ním viazané. Tento protokol a teda aj Nariadenie Rady č. 4/2009 sa začali v Európskej únii uplatňovať 18. júna 2011. Vyplýva to z Rozhodnutia Rady o uzavretí Haagskeho protokolu z 30. novembra 2009.

4.1.4 Zrušenie manželstva rozvodom

Prípady rozvodov s medzinárodným prvkom sa objavujú čoraz častejšie. Vzhľadom k veľkému počtu v súčasnosti uzatváraných medzinárodných manželstiev je to pochopiteľné. Ak súd rozvádza manželstvo manželov rozdielnej štátnej príslušnosti, prípadne má ich vzťah pomer k zahraničiu v inom svojom prvku, musí vyriešiť otázku, akým právnym poriadkom sa bude rozvod riadiť. Právne úpravy rozvodu sa pritom v jednotlivých štátoch podstatne odlišujú. Podľa írskeho práva je, napríklad, rozvod možný len v prípade, ak manželia spolu nežijú minimálne štyri roky.¹⁰⁵ V porovnaní s ním česká právna úprava vyžaduje minimálnu dobu šiestich mesiacov a aj tú len v prípade tzv. nesporného rozvodu.

Viacere právne úpravy viažu rozvod na podmienku, že manželia uzavru dohodu týkajúcu sa všetkých právnych dôsledkov rozvodu, ako sú napríklad rozdelenie majetku, výchova detí a podobne. V právnych poriadkoch iných štátov naopak tieto podmienky nie sú. Právne dôsledky

¹⁰⁴ Vládní návrh zákona o mezinárodním právu soukromém. Dostupné na internete.

¹⁰⁵ Perspectives for the Unification and Harmonisation...K. Boele-Woelki (ed.), s. 208

rozvodu si štáty taktiež upravujú po svojom. Odpoveď na otázku, akým právnym poriadkom sa teda rozvod bude riadiť, môže mať preto pre manželov podstatný význam.

Ak sú manželia v dobe začatia súdneho konania o rozvode manželstva občanmi jedného štátu, český súd použije právo štátu ich štátnej príslušnosti. Vyplýva to z § 22 odst.1 ZMPS. Ak je štátna príslušnosť manželov rozdielna, použije sa v prípade rozvodu manželstva právo české. V prípade, ak vecné normy, na ktoré odkazuje uvedená kolízna norma nepripúšťajú možnosť zrušenia manželstva rozvodom alebo ho pripúšťajú len za mimoriadne ťaživých okolností, ZMPS v § 22 odst. 2 stanovuje, že sa použije právo české. Podmienkou je, že aspoň jeden z manželov cudzej štátnej príslušnosti žije na území Českej republiky dlhšiu dobu. Aká je to „dlhšia doba“, to už zákon neuvádza. Najvyšší súd ČR však v stanovisku zo dňa 27. augusta 1987¹⁰⁶ judikoval, že za dlhšiu dobu je považovaná doba aspoň jedného roka. Z pobytu takéhoto trvania už môžeme vyvodit' úmysel osoby zdržiavať sa na určitom území trvalejšie.

Naviazanie kolíznej normy uvedenej v § 22 odst. 1 ZMPS je prakticky totožné s naviazaním obsiahnutým v kolíznej norme týkajúcej sa osobných vzťahov manželov. Rozdiel je len v časovom určení hraničného určovateľa k dobe začatia súdneho konania v § 22 odst. 1. Pripravovaný zákon o medzinárodnom práve súkromnom v § 50 odst. 1 už priamo stanovuje ako rozhodné právo právny poriadok štátu, ktorým sa riadia osobné pomery manželov v dobe začatia súdneho konania.

Český právny poriadok bude možné naďalej použiť aj po účinnosti nového zákona v prípade, že cudzia právna úprava, na ktorú odkáže kolízna norma, rozvod nepripúšťa. Podmienku dlhšieho pobytu na území Českej republiky podľa § 50 odst. 2 však nahradí podmienka štátneho občianstva alebo obvyklého pobytu aspoň jedného z manželov.

4.1.5 Prehlásenie manželstva za neplatné a zistenie neexistencie manželstva

Poslednou oblasťou kolíznej úpravy manželského práva v ZMPS je neplatnosť a neexistencia manželstva. Zákon túto problematiku upravuje spolu s rozvodom manželstva v § 22, kde odkazuje na ustanovenia týkajúce sa rozvodu. S týmto riešením sa však nedá úplne súhlasiť, lebo dôvody vedúce k rozhodnutiu o neplatnosti alebo neexistencii manželstva existujú už v dobe jeho uzavretia. Z tohto dôvodu je podľa Kučeru¹⁰⁷ potrebné napraviť nedostatok vo formulácii § 22 odst. 3 a používať právne poriadky určené podľa štátnej príslušnosti manželov v dobe uzavretia manželstva. Ak sa jeho neplatnosť alebo neexistencia týka formy uzavretia

¹⁰⁶ Stanovisko Najvyššieho súdu ČSFR z 27.8.1987, sp. zn. Cpij 27/86...

¹⁰⁷ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 353

manželstva, je treba podľa Kučeru použiť právny poriadok miesta uzavretia manželstva. Nová právna úprava už bude tejto koncepcii odpovedať.

4.2 Kolízna úprava práva registrovaného partnerstva s medzinárodným prvkom

V platnom zákone č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu súkromém a procesním absentuje kolízna úprava registrovaného partnerstva. Napriek tomu, že zákon o registrovaném partnerství bol prijatý už v roku 2006, zákonodarca doteraz nestanovil použiteľné právo pre rôzne otázky, ktoré sa objavujú v súvislosti s existenciou tohto inštitútu na území Českej republiky.

Zákon o registrovaném partnerství sa snaží zabrániť tzv. „scenáru vyhýbania sa“¹⁰⁸, keď výlučne za účelom uzavretia registrovaného partnerstva príde do Českej republiky pár rovnakého pohlavia pochádzajúci zo štátu, ktorý takéto zväzky nepovoľuje. Dôvodom jeho konania je snaha o vyhnutie sa právnej úpravy štátu svojej štátnej príslušnosti. § 4 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství stanovuje, že aspoň jedna z osôb vstupujúcich do partnerstva musí byť občanom Českej republiky. Ak je len jeden z partnerov cudzinec, partnerstvo uzavrieť môžu, ale od cudzieho štátneho príslušníka sa vyžaduje doklad o právnej spôsobilosti k vstupu do partnerstva, ak ho štát vydáva a potvrdenie o oprávnenosti pobytu na území Českej republiky nie staršie ako sedem pracovných dní. Ak krajina štátnej príslušnosti cudzinca potvrdenie o spôsobilosti k vstupu do partnerstva nevydáva, stačí, ak si cudzinec zaobstará prehlásenie o tom, že štát doklad o spôsobilosti k uzavretiu partnerstva vydať nemôže, pretože takúto právnu úpravu neobsahuje.

Vzhľadom na to, že ZMPS neurčuje rozhodné právo, ktorým sa riadia otázky uzatvárania registrovaného partnerstva, jeho zrušenia alebo osobných a majetkových vzťahov partnerov, použijú sa kolízne normy manželského práva uvedené v § 19 - 22 pravdepodobne aj na registrované partnerstvo.

Pripravovaný zákon o mezinárodním právu súkromém sa bude kolíznou problematikou registrovaného partnerstva a obdobných pomerov zaoberať v šiestej hlave zákona. Obdobnými pomermi sa rozumejú niektoré druhy vzťahov obsiahnuté v zahraničných právnych poriadkoch, ktoré sa môžu od českej úpravy značne odlišovať.¹⁰⁹ Zákonom upravený zväzok osôb rovnakého pohlavia môže mať totiž v rôznych krajinách nielen iný názov, ale aj odlišný obsah. § 67 odst. 2

¹⁰⁸ Silberman, L. Same-Sex Mariage:...

¹⁰⁹ Důvodová zpráva zákona o mezinárodním právu soukromém. Dostupné na internete.

návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém uvádza, že registrované partnerstvo a obdobné pomery a ich účinky, spôsobilosť k ich uzavretiu a ich zrušeniu, ako aj ich neplatnosť a neexistencia, sa riadia právnym poriadkom štátu, v ktorom sa registrované partnerstvo alebo obdobný pomer uzavrel alebo uzatvára. Rovnaký právny poriadok sa použije aj pre úpravu osobných a majetkových pomerov partnerov. Podľa dôvodovej správy k návrhu zákona bol uvedený hraničný určovateľ zvolený práve z dôvodu rôznych právnych úprav týchto inštitútov v jednotlivých štátoch.

V tých právnych poriadkoch, ktoré obsahujú úpravu registrovaného partnerstva, sa častejšie stanovujú kolízne normy osobitne pre manželstvo a osobitne pre registrované partnerstvo. Odlišné to môže byť v štátoch upravujúcich manželstvá osôb rovnakého pohlavia, napríklad vo Švédsku môžu tieto osoby uzatvárať manželstvá od 1. mája 2009. Spôsobilosť uzavrieť manželstvo a forma svadobného obradu sa v tejto krajine riadia rovnakými kolíznymi normami bez ohľadu na to, či manželstvo uzatvárajú osoby rovnakého alebo opačného pohlavia. Ak chcú osoby rovnakého pohlavia uzavrieť manželstvo vo Švédsku, nemusia byť jeho občanmi a ani tam nemusia mať trvalý pobyt. Stačí, ak spĺňajú podmienky pre uzavretie takéhoto manželstva podľa právneho poriadku štátu svojho občianstva alebo štátu obvyklého pobytu. Ak je jeden z partnerov švédskym občanom, stačí, ak obaja spĺňajú podmienky stanovené švédskym právom.

5. Procesné aspekty rodinného práva s medzinárodným prvkom vo veciach manželstva a vo veciach registrovaného partnerstva

Určenie rozhodného práva v prípadoch, ak ide o súkromnoprávny vzťah, ktorý má v niektorom svojom prvku vzťah k zahraničiu, nie je jediným problémom, ktorým sa medzinárodné právo súkromné zaoberá. Predtým, ako súd pristúpi k jeho určeniu, musí byť založená jeho právomoc. Ak je daná právomoc a súd aplikuje použiteľné právo, strany môžu mať záujem na uznaní jeho rozhodnutia v inom štáte. Právomoc a uznanie rozhodnutia sú procesnými aspektmi súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom.

České právo upravuje tieto otázky v zákone č. 97/1963 Sb. (ZMPS), časť II. s názvom Medzinárodné právo procesné. Zároveň je Česká republika viazaná dvojstrannými medzinárodnými zmluvami o právnej pomoci a tiež niektorými mnohostrannými haagskymi dohovormi. V neposlednom rade sú to komunitárne predpisy, ktoré unifikujú otázky medzinárodného civilného práva procesného vo vzťahoch medzi subjektmi z členských štátov Európskej únie.¹¹⁰

V tejto súvislosti je potrebné spomenúť vzájomný vzťah vnútroštátnych, medzinárodných a komunitárnych predpisov. Podľa § 2 ZMPS sa použijú ustanovenia tohto zákona len vtedy, ak nestanoví niečo iné medzinárodná zmluva, ktorou je Česká republika viazaná. Pre určenie právomoci súdu je potrebné najprv zistiť, či nie je Česká republika viazaná medzinárodnou zmluvou, ktorá tieto otázky upravuje. Od 1. mája 2004 sú pre Českú republiku záväzné aj komunitárne predpisy. Nariadenie je komunitárnym predpisom, ktorý je na území členského štátu Európskej únie bezprostredne použiteľný bez toho, aby musel byť implementovaný. Až v tom prípade, ak by nebola nariadením založená právomoc žiadneho členského štátu, sa použije na jej určenie ZMPS. Komunitárne predpisy taktiež nahrádzajú vo vzťahu medzi členskými štátmi medzinárodné zmluvy, ktoré boli v tejto oblasti uzavreté.

5.1 Právomoc českých súdov vo veciach manželstva a vo veciach registrovaného partnerstva

Pod pojmom právomoc súdov rozumieme okruh vecí, ktoré súdy prejednávajú a o ktorých rozhodujú.¹¹¹

¹¹⁰ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní civilní procesní právo...

¹¹¹ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní, s. 98

Právomoc civilných súdov upravuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v § 7. ZMPS sa na určenie právomoci súdov môže použiť len vtedy, ak má určitý vzťah pomer k zahraničiu. Jeho normy vymedzujú len hranice tuzemskej právomoci a nerozdeľujú právomoc medzi jednotlivé štáty. České právne normy totiž nemôžu vymedzovať právomoc zahraničných orgánov.¹¹² Bruselské nariadenia rozoberané v tejto kapitole používajú pojem „príslušnosť“ vo význame našej „právomoci“. Ak je založená právomoc českých súdov, súdne konanie sa bude vždy riadiť českými procesnými predpismi.

5.1.1 Úprava v zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

ZMPS vymedzuje právomoc českých súdov vo veciach manželských v § 38. Podobne ako v prípade chýbajúcej kolíznej úpravy registrovaného partnerstva, nenájdeme v zákone ani ustanovenia o právomoci českých súdov v týchto veciach. Preto sa na problematiku registrovaného partnerstva analogicky použije právna úprava medzinárodného práva procesného vzťahujúca sa na veci manželské.¹¹³

Právomoc založená § 38 ZMPS sa týka len súdnych konaní o rozvode manželstva, o jeho neplatnosti a o určení, či tu manželstvo je alebo nie je. V prípade, že je v priebehu manželstva začaté súdne konanie týkajúce sa vzájomných práv a povinností manželov alebo ich majetkových pomerov, na určenie právomoci sa použijú dvojstranné zmluvy o právnej pomoci (ak ich štáty uzavreli), prípadne vo veciach majetkových je možné určiť právomoc podľa § 37 ZMPS.

Pre súdne konania o neplatnosti, neexistencii a rozvode manželstva je vždy založená právomoc českých súdov pod podmienkou, že aspoň jeden z manželov je českým štátnym príslušníkom - § 38 odst. 1 ZMPS. Ak je táto podmienka splnená, ale nepodarilo sa podľa pravidiel o miestnej príslušnosti určiť na území Českej republiky mieste príslušný súd, § 11 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, stanovuje, že v takomto prípade určí miestne príslušný súd Najvyšší súd ČR.

Český súd môže mať vo veciach manželských právomoc rozhodovať aj vtedy, ak žiaden z manželov nemá české občianstvo, a to v štyroch prípadoch:

Aspoň jeden z manželov musí mať podľa § 38 odst. 2, písm. b ZMPS, v Českej republike pobyt dlhšiu dobu. Ako je to uvedené v predchádzajúcej kapitole, dlhšou dobou je podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR doba aspoň jedného roka.

¹¹² Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 380

¹¹³ § 67 vládného návrhu nového ZMPS viaže právomoc českých súdov vo veciach registrovaného partnerstva na dve podmienky: prvou je uzavretie partnerstva na území Českej republiky, druhou české štátne občianstvo a obvyklý pobyt na území Českej republiky aspoň jedného z partnerov.

Jeden z manželov nie je občanom žiadneho štátu, ale má na území Českej republiky bydlisko. Podľa § 33 odst. 3 ZMPS sa na neho hľadí ako na českého štátneho príslušníka.

Aspoň jeden z manželov má na území Českej republiky pobyt, pričom sa nevyžaduje, aby tento pobyt trval dlhšiu dobu. Zároveň musí byť splnená podmienka, že rozhodnutie tuzemského súdu môže byť uznané v domovských štátoch oboch manželov, a to podľa § 38 odst. 2, písm. a ZMPS. Aby mohla byť táto podmienka splnená, je podľa Kučeru¹¹⁴ potrebné preskúmať obsah cudzieho právneho poriadku a na základe toho urobiť záver, že rozhodnutie môže byť v danom štáte uznané.

Súdne konanie sa týka neplatnosti manželstva a súd ho môže začať z moci úradnej. Zároveň musia žiť obaja manželia na území Českej republiky - § 38 odst. 2, písm. c ZMPS. Aj bez návrhu je možné začať súdne konanie o neplatnosti manželstva (a to aj po jeho zániku) vtedy, ak ide o závažné dôvody neplatnosti, ako je napríklad bigamia alebo uzavretie manželstva medzi predkami a potomkami resp. medzi súrodencami. Vážnym dôvodom neplatnosti je aj nízky vek jedného z manželov.

5.1.2 Komunitárna úprava

Členstvo v Európskej únii má pre české procesné právo v prípadoch s medzinárodným prvkom významné dôsledky.

Jedným zo znakov rozširujúcej sa kompetencie Európskej únie je jej snaha čoraz viac zasahovať do rodinného práva členských štátov, ktoré je stále považované za výsadu ich národných úprav. Účelom týchto zásahov však nie je zjednotiť právnu úpravu rodinného práva v celej Európskej únii, ale dosiahnuť taký stav, aby sa občan Európskej únie mohol spoľahnúť na to, že rozhodnutie jedného členského štátu bude uznané v inom členskom štáte. Aby sa tento cieľ naplnil, musia štáty najprv akceptovať právomoc súdu iného členského štátu, ktorý rozhodnutie vydal; táto právomoc cudzieho štátu sa jednoduchšie akceptuje tam, kde platia rovnaké normy o právomoci.

Tieto tendencie začali v 60. rokoch minulého storočia, kedy šesť zakladateľských štátov Európskej únie podpísalo dohovor o právomoci súdov a výkone súdnych rozhodnutí v občianskoprávných a obchodných veciach (dohovor Brusel I). S výnimkou vyživovacej povinnosti však boli záležitosti rodinného práva z tohto dohovoru vynechané.¹¹⁵

¹¹⁴ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 354

¹¹⁵ Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe. K. Boele-Woelki (ed.)

Po prijatí Maastrichtskej a Amsterdamskej zmluvy prešla časť právomoci členských štátov v oblasti civilného súdneho konania s medzinárodným prvkom na orgány Európskych spoločenstiev. Tieto orgány dostali oprávnenie vydávať právne akty sekundárneho komunitárneho práva, ktoré sú záväzné a majú prednosť pred národným právom členských štátov.¹¹⁶ Taký stav bol už považovaný za dosť zrelý na to, aby rozšíril rámec dohovoru Brusel I aj na oblasť rodinného práva.

Predmetom záujmu Európskej únie sa stali práve záležitosti manželského práva a dňa 25. mája 2000 bolo prijaté Nariadenie Rady č. 1347/2000 o súdnej príslušnosti, uznávaní a výkone rozsudkov vo veciach manželských a vo veciach rodičovskej zodpovednosti oboch manželov k deťom (nariadenie Brusel II). Toto nariadenie sa v oblasti manželského práva vzťahuje na súdne konania o rozvode a neplatnosti manželstva a rieši aj súbeh súdnych konaní. Výlučnú právomoc k zrušeniu manželstva má podľa nariadenia súd, ktorý obdrží žalobu ako prvý.¹¹⁷

V súčasnosti už toto nariadenie neplatí. Mesiac po prijatí nariadenia Brusel II predstavilo Francúzsko nový návrh nariadenia, a to Nariadenie Rady č. 2201/2003 o súdnej príslušnosti, uznávaní a výkone rozsudkov vo veciach manželských a vo veciach rodičovskej zodpovednosti (nariadenie Brusel IIbis), ktoré sa stalo účinným 1. marca 2005. Nové nariadenie je založené na rovnakých princípoch ako to predošlé; na úprave právomoci súdov vo veciach manželských sa tu prakticky nič nezmenilo. V oblasti manželských vzťahov určuje právomoc súdov pre rozvod, rozluku a neplatnosť manželstva a vo vzťahu medzi členskými štátmi má prednosť pred príslušnými medzinárodnými zmluvami¹¹⁸. Zánik registrovaného partnerstva do jeho pôsobnosti nespadá.

Nariadenie Brusel IIbis stanovuje niekoľko možností pre výber súdov, ktoré majú právomoc vo veci jednat' a rozhodnúť. Právomoc viesť súdne konanie vo veciach manželských má súd toho členského štátu, na ktorého území:

- (a) majú obaja manželia obvyklé bydlisko, alebo
- (b) mali manželia posledné obvyklé bydlisko, pokiaľ tu jeden z nich ešte býva, alebo
- (c) má odporca bydlisko, alebo
- (d) má aspoň jeden z manželov obvyklé bydlisko, ak návrh na začatie súdneho konania podali spoločne, alebo
- (e) má navrhovateľ obvyklé bydlisko, v ktorom býval najmenej jeden rok pred podaním návrhu na začatie súdneho konania, alebo

¹¹⁶ Šmehlíková, R. Evropské právo civilního procesu.

¹¹⁷ Špeciánová, Š. Uznávaní a výkon rozsudku ve věcech manželských...

¹¹⁸ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní civilní procesní právo...

- (f) má navrhovateľ obvyklé bydlisko, v ktorom býval najmenej šesť mesiacov pred podaním návrhu na začatie súdneho konania a zároveň je buď štátnym príslušníkom tohto štátu, alebo - v prípade Spojeného kráľovstva a Írska - tu má domicil.¹¹⁹

Na prijatí nariadenia sa nezúčastnilo Dánsko, na ktorého území nie je toto nariadenie preto záväzné a použiteľné.

Rozhodujúcim hľadiskom pre určenie súdnej právomoci je podľa nariadenia tzv. obvyklé bydlisko resp. „*habitual residence*“. Definíciu obvyklého bydliska nariadenie neobsahuje. Preto je zrejme záležitosťou súdu, aby posúdil okolnosti konkrétneho prípadu a zistil, či môže ísť v danom prípade o obvyklé bydlisko. Jednotný výklad pojmov je pritom v legislatíve Európskej únie podstatný, pretože zaručuje rovnakú aplikáciu práva vo všetkých členských štátoch.

Medzinárodné právo súkromné obvykle označuje termínom „obvyklé bydlisko“ určitú dobu, počas ktorej je jednotlivec prítomný v danom štáte dostatočne dlho na to, aby sa stihol začleniť do spoločnosti. Za túto dobu sa obvykle považuje doba jedného roka. Zároveň sa ale prihliada aj k úmyslu osoby zotrvať v určitom štáte. Za obvyklý pobyt môže byť teda považovaná aj doba kratšia ako jeden rok. Čím kratšia je doba pobytu, tým je dôležitejší úmysel jednotlivca byť obyvateľom daného štátu.¹²⁰

Európsky súdny dvor sa k tejto problematike vyjadril už skôr, v rozhodnutí *Swaddling*, kde uviedol, že obvyklým bydliskom je miesto, kde sa nachádza centrum záujmov jednotlivca a že dĺžka pobytu je len jedným z faktorov určujúcich, či ide o obvyklý pobyt. Napriek tomuto rozhodnutiu je možné, že Európsky súdny dvor prijme v budúcnosti definíciu obvyklého bydliska výlučne pre účely nariadenia Brussel IIbis.

Splnenie kritéria obvyklého pobytu vyžaduje pre určenie právomoci českých súdov aj nový zákon o medzinárodnom práve súkromnom, ktorý bude v tomto smere obsahovať úplne novú úpravu.

5.2 Uznanie cudzích rozhodnutí vo veciach manželstva a vo veciach registrovaného partnerstva

Cudzími rozhodnutiami sú rozhodnutia justičných orgánov cudzích štátov v súkromnoprávných veciach s medzinárodným prvkom, ako aj cudzie súdne zmiery a notárske listiny v týchto veciach - § 63 ZMPS. Pojem justičný orgán zahŕňa predovšetkým súd, ale môže ním byť aj iný orgán, ktorému je v cudzom štáte zverené rozhodovanie v rovnakých veciach ako

¹¹⁹ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003... Dostupné na internete.

¹²⁰ Lamont, R. Habitual Residence and Brussels IIbis...

u nás súdu. Vo veciach manželských a vo veciach registrovaného partnerstva rozhoduje v Českej republike súd o rozvođe, neplatnosti a neexistencii manželstva a o zrušení, neplatnosti a neexistencii partnerstva. Preto ak hovoríme o cudzích rozhodnutiach vo veciach manželských a vo veciach registrovaného partnerstva, myslíme nimi vyššie uvedené rozhodnutia.

Vydávanie súdnych rozhodnutí menom štátu je považované za prejav štátnej zvrchovanosti. Takéto rozhodnutie je účinné v štáte, v ktorom je vydané. Aby vyvolávalo účinky aj na území iného štátu, musí byť týmto štátom uznané. Uznanie rozhodnutia spočíva v tom, že sa cudziemu rozhodnutiu priznávajú rovnaké právne účinky ako rozhodnutiu tuzemskému.¹²¹

5.2.1 Právna úprava uznania cudzích rozhodnutí v zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

ZMPS upravuje uznanie rozhodnutí len vo veciach manželských. Uznanie rozhodnutí vo veciach registrovaného partnerstva sa bude zrejme opäť riešiť analogicky podľa rovnakej právnej úpravy. Návrh zákona o medzinárodnom práve súkromnom už od seba tieto dve skupiny rozhodnutí oddeľuje. Podľa jeho § 67 pokiaľ vydá orgán cudzieho štátu, v ktorom bolo uzavreté registrované partnerstvo alebo ktorý takéto zväzky uznáva, rozhodnutie o zrušení, neplatnosti alebo neexistencii partnerstva, bude toto rozhodnutie uznané bez súdneho konania aj v Českej republike.

V súčasnosti platný ZMPS rozlišuje proces uznávania cudzích rozhodnutí v závislosti na štátnej príslušnosti účastníkov súdneho konania, ktoré viedlo k vydaniu rozhodnutia.

V prípade, že aspoň jeden účastník súdneho konania je českým štátnym príslušníkom, je k uznaniu takého rozhodnutia potrebné zvláštne rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR. Návrh na uznanie cudzieho rozhodnutia o rozvođe, neplatnosti alebo neexistencii manželstva môžu Najvyššiemu súdu ČR podať účastníci súdneho konania (manželia) a každý, kto preukáže právny záujem - § 67 odst. 2. K návrhu sa okrem súdneho poplatku predkladá aj rovnopis cudzieho rozhodnutia a doklad o tom, že ten kto o uznanie žiada, je občanom Českej republiky. O návrhu následne jedná senát Najvyššieho súdu ČR v neverejnom zasadaní; písomné vyhotovenie rozsudku o uznání cudzieho rozhodnutia na území Českej republiky doručí tomu, kto žiada o jeho uznanie.¹²²

Najvyšší súd ČR neuznáva rozhodnutia automaticky. K tomu, aby cudzie rozhodnutie uznal, musia byť splnené určité podmienky. V prvom rade musí byť rozhodnutie právoplatné, čo vyplýva z § 63 ZMPS. V § 64 písm. b), c), d), sú uvedené ďalšie kritériá, ktoré musí rozhodnutie

¹²¹ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 407

¹²² Uznávání cizích rozhodnutí. Dostupné na internete.

spĺňať. Najvyšší súd ČR nemôže uznať cudzie rozhodnutie, ak český orgán už o tom istom pomere právoplatne rozhodol alebo už uznal právoplatné rozhodnutie orgánu tretieho štátu v tejto veci. Rozhodnutie nebude uznané ani v prípade, že postupom orgánu cudzieho štátu bola účastníkovi súdneho konania odňatá možnosť sa tohto konania zúčastniť a to hlavne tým, že mu nebolo do vlastných rúk doručené predvolanie alebo návrh na začatie súdneho konania. Ďalšou prekážkou uznania rozhodnutia, ktorú uvádza § 64, je jeho rozpor s verejným poriadkom Českej republiky. V § 67 odst. 3 je uvedená ešte jedna podmienka uznania cudzieho rozhodnutia: v súdnom konaní, ktoré predchádzalo vydaniu rozhodnutia, musí byť zistený skutkový stav takým spôsobom, ktorý odpovedá ustanoveniam českého práva.

Ak nie sú uvedené podmienky splnené a Najvyšší súd ČR rozhodnutie neuzná, český občan môže podať žalobu na rozvod manželstva ešte k českému súdu.¹²³ Nič ale nebráni účastníkovi v tom, aby sa vopred rozhodol, že namiesto podania návrhu na uznanie rozhodnutia, podá rovno žalobu na rozvod manželstva.

Ak sú obaja účastníci súdneho konania štátnymi príslušníkmi štátu, kde bolo rozhodnutie vydané alebo nie sú obaja jeho príslušníkmi, ale takéto rozhodnutie sa uznáva v štáte ich štátnej príslušnosti, platí iná právna úprava. V prípade, že také rozhodnutie neodporuje verejnemu poriadku Českej republiky, má podľa § 68 ZMPS na českom území rovnaké právne účinky ako právoplatné rozhodnutie českého orgánu. Nebude preto potrebné začať zvláštne súdne konanie pred Najvyšším súdom ČR.

Ak neboli v rozhodnej dobe všetci účastníci konania príslušníkmi štátu, ktorý rozhodnutie vydal, ani sa takéto rozhodnutia neuznávajú v ich domovských štátoch, bude sa postupovať podobne ako pri uznaní rozhodnutia majetkovej povahy.¹²⁴ To znamená, že potom, čo český orgán preskúma podmienky pre uznanie rozhodnutia podľa § 63 a § 64 ZMPS, uzná rozhodnutie tak, že k nemu prihliadne akoby išlo o rozhodnutie českého orgánu. Opäť sa teda nevyžaduje žiadne zvláštne súdne konanie o uznaní cudzieho rozhodnutia.

5.2.2 Komunitárna úprava uznávania cudzích rozhodnutí

Ak bolo rozhodnutie v manželských veciach vydané členským štátom Európskej únie, postup pri jeho uznávaní sa nebude riadiť českou vnútroštátnou úpravou, ale už spomínaným Nariadením Rady č. 2201/2003 o súdnej príslušnosti, uznávaní a výkone rozsudkov vo veciach manželských a vo veciach rodičovskej zodpovednosti (Brussel IIbis). Ak bolo vydané

¹²³ Stanovisko Najvyššieho súdu ČSFR z 27.8.1987, sp. zn. Cpjf 27/86...

¹²⁴ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 416

rozhodnutie v Dánsku, nariadenie sa nepoužije napriek tomu, že je členom Európskej únie, pretože nie je pre Dánsko záväzné.

Ak pred vstupom do Európskej únie uzavrela Česká republika s iným členským štátom (alebo budúcim členským štátom) zmluvu o právnej pomoci upravujúcu otázky vzájomného uznávania rozhodnutí, od 1.3.2005 boli tieto zmluvy nahradené uvedeným nariadením.¹²⁵

Ak je členský štát Európskej únie, ktorý vydal rozhodnutie, zároveň členským štátom Haagskeho dohovoru o uznávaní rozvodov a zrušení manželského súžitia, použije sa na uznávanie rozhodnutí právna úprava Nariadenia č. 2201/2003.

V článku 21 zmieneného nariadenia je stanovené, že rozhodnutia vydané v jednom členskom štáte, sú uznávané aj v inom bez toho, aby sa vyžadovalo zvláštne súdne konanie. Rozhodnutie sa uznáva tak, že k nemu matričný úrad prihladne. Dôvody, pre ktoré orgán členského štátu nemôže uznať rozhodnutie vydané v inom členskom štáte, sú prakticky zhodné s dôvodmi uvedenými v § 64 písm. b), c), d) ZMPS. Matričný úrad rozhodne o uznaní rozhodnutia na návrh dotknutej osoby. Pri uznávaní rozhodnutia sa nemôže preskúmať príslušnosť cudzozemského súdu k jeho vydaniu, ani vecná stránka rozhodnutia, ktoré má byť uznané.¹²⁶

Z hľadiska časovej pôsobnosti nariadenia je dôležitý článok 64, ktorý určuje rozhodnutia, ktoré je už možné podľa jeho ustanovení uznať. Vždy sa podľa neho uznávajú rozhodnutia vydané v súdnom konaní začatom po 1. marci 2005, za určitých podmienok aj skôr.

5.2.3 Uznávanie cudzích rozhodnutí podľa medzinárodných zmlúv

V rámci medzinárodných zmlúv upravujúcich vzájomné uznávanie rozhodnutí vo veciach manželských rozlišujeme dvojstranné zmluvy o právnej pomoci a mnohostranný Haagsky dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského súžitia.

(a) Dvojstranné zmluvy o právnej pomoci

Zmluvu o právnej pomoci upravujúcu vzájomné uznávanie rozhodnutí, ktorá sa vzťahuje na veci manželské, uzavrela Česká republika s bývalými socialistickými štátmi, i s inými štátmi sveta. Medzi týmito zmluvami nájdeme také, ktoré neviažu uznanie rozhodnutia na vykonanie zvláštneho súdneho konania, ale aj také, ktoré naopak súdne konanie pred Najvyšším súdom ČR vyžadujú.¹²⁷

¹²⁵ Zmluvy s Bulharskom a Rumunskom boli nahradené až 1. januára 2007, kedy sa stali členmi Európskej únie a nariadenie sa pre ne stalo účinným.

¹²⁶ Špeciánová, Š. Uznávaní a výkon rozsudku ve věcech manželských...

¹²⁷ Uznávaní cizích rozhodnutí ve věcech rozvodu, ...

Do prvej skupiny patria napríklad bilaterálne zmluvy s Ukrajinou, Ruskom, Mongolskom alebo s Bieloruskom. Potom, čo je matričnému úradu v Českej republike predložené rozhodnutie orgánov týchto štátov v manželských veciach obsahujúce vyššie overenie resp. tzv. superlegalizáciu¹²⁸, zaznamená matričný úrad túto skutočnosť do matričnej knihy.

Do druhej skupiny patria zmluvy s Afganistanom, Alžírskom, štátmi bývalej Juhoslávie alebo Jemenom. V tomto prípade zapíše matrika uznanie rozhodnutia až po právoplatnosti rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR vydaného vo zvláštnom súdnom konaní o uznaní rozhodnutia vydaného týmto štátom.

(b) Haagsky dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského súžitia

Rozhodnutia vydané v členských štátoch Haagskeho dohovoru (pokiaľ nejde o členský štát Európskej únie), sa uznávajú podľa jeho ustanovení. Haagsky dohovor bol zjednaný 1. júna 1970 na zasadnutí Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného. Československá socialistická republika podpísala dohovor 6. februára 1975. Celkovo dohovor podpísalo len 17 zo 64 štátov Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného (Austrália, Cyprus, Česká republika, Slovenská republika, Dánsko, Egypt, Estónsko, Fínsko, Taliansko, Luxembursko, Holandsko, Nórsko, Poľsko, Portugalsko, Švédsko, Švajčiarsko, Veľká Británia). Z pohľadu Európskej únie však nebol tento dohovor dostatočným nástrojom pre vzájomné uznávanie rozhodnutí vo veciach manželských. Dôvodom bola skutočnosť, že síce všetky členské štáty Európskej únie sú zároveň členmi Haagskej konferencie, dohovor podpísalo len 14 z nich. Ak by všetky členské štáty dohovor ratifikovali, nebolo by možno nutné v rámci Európskej únie prijímať nariadenia Brusel II a Brusel IIbis.

Dohovor viaže uznanie rozhodnutia o rozvode a zrušení manželského súžitia na podmienku, aby v štáte, v ktorom bol podaný návrh na rozvod alebo zrušenie manželského súžitia:

- (a) mal odporca svoje bydlisko, alebo
- (b) mal navrhovateľ svoje bydlisko a aby toto bydlisko nebolo kratšie ako jeden rok pred podaním návrhu alebo aby tam mali manželia spoločné bydlisko, alebo
- (c) mali obaja manželia občianstvo, alebo
- (d) mal navrhovateľ občianstvo a zároveň tam mal buď bydlisko alebo tam mal bydlisko nepretržite po dobu 1 roka aspoň čiastočne obsiahnutého v dvojročnom období predchádzajúcom podaniu návrhu, alebo

¹²⁸ Tzv. superlegalizácia je vyššie overenie verejnej listiny za účelom jej použitia v zahraničí. Nevyžaduje sa medzi zmluvnými štátmi Haagskeho dohovoru o zrušení požiadavku overovania cudzích verejných listín.

- (e) mal navrhovateľ vo veci rozvodu občianstvo a okrem toho bol v tomto štáte prítomný ku dňu podania návrhu a zároveň mali manželia posledné spoločné bydlisko ku dňu podania návrhu v štáte, ktorého právo neuznávalo rozvod.¹²⁹

Ak je jedna z týchto podmienok splnená, nekoná sa v Českej republike žiadne zvláštne súdne konanie o uznaní rozhodnutia.

Aj v dohovore sa uvádza, že rozhodnutie, ktoré má byť uznané, musí byť právoplatné. Zároveň, pokiaľ to nevyklučuje medzinárodná zmluva, malo by rozhodnutie pri predložení matričnému úradu obsahovať vyššie overenie.

Dohovor umožňuje odmietnuť uznanie rozhodnutia z dôvodov, ktoré sú uvedené v článkoch 7 až 10. Takýmto dôvodom napríklad je, že v dobe rozhodnutia boli obaja manželia príslušníkmi štátu, ktorých právo rozvod nepripúšťa (článok 7). Z pohľadu Českej republiky je dôležité, že si na základe ustanovenia dohovoru vyhradila právo neuznať rozvod a zrušenie manželského súžitia medzi jej štátnymi príslušníkmi, ak sa na základe dohovoru použilo právo iného štátu, než na ktoré odkazuje české medzinárodné právo súkromné a postup podľa týchto právnych poriadkov nevedie k rovnakému výsledku.¹³⁰ Dohovor obsahuje aj právo štátu odmietnuť uznanie rozhodnutia pre zjavný rozpor s verejným poriadkom alebo pre nemožnosť odporcu uplatniť svoje práva v súdnom konaní, ktoré predchádzalo vydaniu rozhodnutia o rozvode (článok 8 a 10). Ďalším dôvodom pre odmietnutie uznania je, že rozvod alebo zrušenie manželského súžitia sú v rozpore so skorším rozhodnutím o manželskom stave účastníkov a toto rozhodnutie bolo vydané v štáte, v ktorom sa žiada o uznanie alebo v ktorom sú splnené podmienky pre uznanie (článok 9). Ak právny poriadok štátu, v ktorom sa žiada o uznanie rozhodnutia o rozvode, nepripúšťa rozvod z tých dôvodov na základe ktorých bolo manželstvo rozvedené, nie je, naopak, podľa dohovoru možné uznanie odmietnuť.

5.3 Uznanie manželstva a registrovaného partnerstva uzavretého v zahraničí

Povedzme, že pár uzavrie manželstvo alebo registrované partnerstvo v cudzine. Po návrate do svojho domovského štátu má obyčajne záujem na tom, aby jeho uzavretie malo rovnaké účinky aj doma, a to tak, ako keby k nemu došlo na jeho území. V literatúre nenájdeme túto problematiku upravenú pod inštitútom uznávania cudzích rozhodnutí. V prípade uzavretia manželstva alebo registrovaného partnerstva totiž nejde o rozhodnutie justičných orgánov cudzích štátov. Napriek tomu ide v prípade ich uznania, podľa môjho názoru o určitý procesný aspekt týchto súkromnoprávných vzťahov s medzinárodným prvkom. Uvedený pár musí

¹²⁹ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 131/1976 Sb. ... Dostupné v systéme ASPI.

¹³⁰ Kučera, K. Mezinárodní právo soukromé, s. 416

vykonať určité formality, aby manželstvo alebo partnerstvo uzavreté v zahraničí bolo účinné aj na území štátu, v ktorom sa chcú usadiť. Ak naopak manželia o uznanie uzavretého manželstva nepožiadajú alebo ich manželstvo nie je uznané, má to pre ne nepriaznivé dôsledky hneď v niekoľkých smeroch. Takéto manželstvo nie je z hľadiska českého práva považované za platné, preto by nemuselo byť prekážkou uzavretia nového manželstva. Neplatila by tu napríklad ani prvá domnienka otcovstva, podľa ktorej sa za otca dieťaťa narodeného vydatej žene považuje jej manžel.¹³¹

5.3.1 Uznanie manželstva na území Českej republiky

Ak je aspoň jeden z manželov českým štátnym príslušníkom a manželstvo je uzavreté v zahraničí, v Českej republike sa jeho uzavretie zapisuje do tzv. zvláštnej matriky. Zvláštnu matriku vedie mestský úrad Brno-stred.¹³²

K zápisu manželstva do zvláštnej matriky je podľa § 43 odst. 1 zákona o matrikách, jménu a příjmení potřebné, aby manželia spísali žiadosť o zápis o uzavretí manželstva a túto žiadosť predložili ktorémukolvek matričnému úradu v Českej republike alebo zastupiteľskému úradu Českej republiky v zahraničí, ktorý ju zvláštnej matrike zašle. K tejto žiadosti musia manželia predložiť potvrdenie o uzavretí manželstva vydané orgánom cudzieho štátu, preložené do českého jazyka. V prípade štátu, ktorý nie je stranou Haagskeho dohovoru o zrušení požiadavku overovania cudzích verejných listín, sa bude zrejme vyžadovať aj vyššie overenie tohto matričného dokladu. Ak potvrdenie nie je možné kvôli závažnej prekážke predložiť, môže byť nahradené aj inou verejnou listinou alebo iným dôkazom o tom, že manželstvo bolo uzavreté. K žiadosti sa predkladá aj doklad o štátnom občianstve Českej republiky a ďalšie doklady potrebné k overeniu správnosti uzavretia manželstva v zahraničí, ako je napríklad rozsudok o rozvode predchádzajúceho manželstva. Potom, čo sú uvedené doklady predložené a žiadosť spísaná, zvláštna matrika vydá sobášny list a zapíše uzavretie manželstva do knihy manželstva.¹³³ Niekoľko skôr výnimočných prípadov, kedy české úrady nemusia uznať manželstvo uzavreté v zahraničí s ohľadom na rozpor s verejným poriadkom, som uviedla v kapitole týkajúcej sa kolíznej úpravy manželského práva.

Podľa § 43 odst. 5 zákona o matrikách, jménu a příjmení, nemusí český občan žiadať o zápis manželstva do zvláštnej matriky v prípade, že matriky daných štátov navzájom

¹³¹ Bělohlávek, A. Uzavírání sňatků v zahraničí.

¹³² Do zvláštnej matriky sa zapisuje uzavretie manželstva, ku ktorému došlo na území cudzieho štátu, na zastupiteľskom úrade Českej republiky v zahraničí, na lodi alebo v lietadle mimo územia Českej republiky alebo na mieste, ktoré nepatrí pod právomoc žiadneho štátu.

¹³³ Bělohlávek, A. Uzavírání sňatků v zahraničí.

spolupracujú na základe medzinárodnej zmluvy a matričné doklady si preto zasielajú. Rovnako v prípade uzavretia manželstva pred zastupiteľským úradom Českej republiky v zahraničí, väčšina zastupiteľstiev posielala matričný doklad zvláštnej matrike z úradnej povinnosti.

Ak sú obaja manželia cudzincami a chcú sa usadiť v Českej republike, nemusia zasielať žiadosť zvláštnej matrike. Zapisujú sa do nej len manželstvá českých občanov uzavreté v zahraničí. Títo manželia len predložia doklad svedčiaci o tom, že manželstvo bolo uzavreté a táto skutočnosť sa považuje za preukázanú.¹³⁴

5.3.2 Uznanie registrovaného partnerstva na území Českej republiky

Ak je v zahraničí uzavretý zväzok osôb rovnakého pohlavia a následne tento pár pricestuje do iného štátu, v ktorom sa chce usadiť, nastáva problém v podobe uznania jeho uzavretia v tomto štáte. Tento problém je oveľa väčší ako v prípade manželstiev osôb opačného pohlavia uzatváraných v zahraničí. Niektoré štáty totiž registrované partnerstvo neupravujú vôbec a jeho uznanie je pre ne nielen morálnou, ale aj právnou prekážkou. Iné štáty zasa umožňujú párom rovnakého pohlavia uzavrieť namiesto registrovaného partnerstva rovno manželstvo. Navyše, obsah pojmu registrované partnerstvo nie je vždy rovnaký. Vystáva otázka, ako si štát pri uznávaní takého zväzku poradí s tak podstatnými rozdielmi v právnych úpravách.

Európske inštitúcie sa k tejto problematike vyjadrili niekoľkokrát. Smernica Európskej komisie 2004/38 o práve občanov Európskej únie a ich rodinných príslušníkov sťahovať sa a voľne sa usadzovať na území členských štátov, ponecháva rozhodnutie o uznaní párov rovnakého pohlavia na členských štátoch. Správa Európskeho parlamentu zo 14. februára 2009 zasa odporúča uznať manželské páry rovnakého pohlavia.¹³⁵

Medzi štátmi Európskej únie platí pravidlo, že štáty, ktorých právne poriadky obsahujú určitú formu registrovaného partnerstva, uznávajú podobné zväzky uzavreté v zahraničí. Ak ale bolo namiesto registrovaného partnerstva uzavreté manželstvo, budú mať „partneri“ na ich území rovnaké práva ako keby uzavreli „len“ partnerstvo. Vo všetkých krajinách, ktoré upravujú manželstvá osôb rovnakého pohlavia, sa uznávajú aj registrované partnerstvá uzavreté v zahraničí.¹³⁶

Rovnako ako v prípade manželstva uzavretého v cudzine, spisuje český občan požadujúci zápis registrovaného partnerstva do systému evidencie obyvateľov v Českej republike, žiadosť o zápis uzavretia registrovaného partnerstva. Žiadosť s potvrdením o uzavretí registrovaného

¹³⁴ Bělohávek, A. Uzavírání sňatků v zahraničí.

¹³⁵ Leszay, L. Konference Právní spolupráce ve službách....

¹³⁶ http://ec.europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_cs.htm

partnerstva sa podáva na ktorejkoľvek matrike v Českej republike alebo na zastupiteľskom úrade Českej republiky v zahraničí, ktoré ho pošlú zvláštnej matrike.¹³⁷

¹³⁷ Uzavření registrovaného partnerství státního občana ... Dostupné na internete.

Záver

Na základe použitej a citovanej literatúry som dospela k záveru, že súčasný právny stav neposkytuje účastníkom manželského vzťahu a vzťahu registrovaného partnerstva dostatočnú právnu istotu. Rozdiely v kolíznych normách jednotlivých štátov a v ich vnútroštátnych právnych úpravách rodinného práva môžu ľahko viesť k vzniku tzv. krivajúcich¹³⁸ manželstiev a registrovaných partnerstiev, ktoré síce existujú podľa práva jedného štátu, ale nie sú uznané štátom iným. Inými slovami, za súčasného právneho stavu nie je možné sa úplne spoľahnúť na to, že právny status a s ním spojené práva a povinnosti nadobudnuté v jednom štáte, budú platiť aj v štáte druhom. To je problém obzvlášť v prípade rodinného práva, v ktorom by mal byť všeobecný záujem na kontinuite rodinných väzieb za hranicami jedného štátu.

Jedným z riešení tejto nepriaznivej situácie je vytvorenie podmienok pre voľný pohyb rozhodnutí. Čiastočne bol tento cieľ splnený v rámci Európskej únie prijatím nariadenia Brusel IIbis, na základe ktorého členské štáty automaticky uznávajú rozhodnutia vo veciach manželských, ktoré boli vydané orgánom iného členského štátu. Spolu s nariadením Rím III, ktoré unifikuje kolízne normy vo veciach rozvodu a rozluky manželstva, tieto sekundárne akty komunitárneho práva zabránili vzniku tzv. krivajúcich rozvodov vo vnútri Európskej únie. Do budúcnosti je však vhodné rozšíriť spoluprácu na základe nariadenia Rím III aj na ostatné členské štáty Európskej únie.

Samotná unifikácia kolíznych noriem v rámci Európskej únie je v súčasnosti podľa môjho názoru nevyhnutná. Zabezpečuje medzinárodne jednotné rozhodovanie tak, aby právny status priznaný v jednom členskom štáte zostal účinný aj v druhom. Ani unifikácia kolíznych noriem však nedokáže zabrániť všetkým ťažkostiam spojeným s medzinárodným manželstvom a registrovaným partnerstvom. Predovšetkým, nerieši rozdiely v terminológii a obsahu pojmov manželstvo a registrované partnerstvo v právnych úpravách jednotlivých štátov. Po unifikácii pretrvávajú aj problémy spojené so zisťovaním obsahu cudzieho práva, ak na neho odkáže kolízna norma.

Ideálnym riešením by bola harmonizácia vnútroštátnych úprav rodinného práva a vytvorenie tzv. európskeho rodinného práva. Ešte pred pár rokmi prevažoval názor, podľa ktorého je takéto zblížovanie národných úprav v rozpore s kultúrno-špecifickou povahou rodinného práva. Pod vplyvom voľného pohybu pracovníkov a ich rodinných príslušníkov a z dôvodu nutnosti zabezpečenia kontinuity ich rodinných vzťahov na území všetkých členských štátov, došlo k prelomeniu tohto názoru. Svedčí o tom aj vytvorenie Komisie pre Európske rodinné právo (CEFL), ktorá skúma rozdiely v hmotnoprávných úpravách štátov Európskej únie.

¹³⁸ Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe. K. Boele-Woelki (ed.)

Jej cieľom je spracovať východiská a princípy európskeho rodinného práva, ktoré by mohli slúžiť ako inšpirácia pre zákonodarcov jednotlivých štátov pri tvorbe zákonov alebo ako akési podporné rodinné právo.

V Európskej únii by nemalo dochádzať k situáciám, keď sú občania členských štátov obmedzovaní v slobode voľného pohybu. K tomu dochádza, ak nemajú istotu uznania svojho právneho stavu nadobudnutého v inom štáte. Harmonizácia rodinného práva by takým prípadom nepochybne zabránila.

Zoznam použitých informačných zdrojov

A. MONOGRAFIE

FRANCOVÁ, Marie – DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 260 s. ISBN 978-80-7357-586-1.

HRUŠÁKOVÁ, Milana – KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 2.opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 384 s. ISBN 80-210-2706-1.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Sňatek a paragrafy*. Brno: Computer Press, 2002. 76 s. ISBN 80-7226-396-X.

HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4.vyd. Praha: C.H.Beck, 2009. 586 s. ISBN 978-80-7400-061-4.

HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině: komentář*. Praha: C.H.Beck, 1998. 389 s. ISBN 80-7179-198-9:558.60.

KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné. 1.díl*. 4.vyd. Praha: Nakladatelství ASPI a.s., 2005. 524 s. ISBN 80-7357-127-7.

KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné. 2.díl*. 4.vyd. Praha: Nakladatelství ASPI a.s., 2005. 612 s. ISBN 80-7357-131-5.

KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné. 3.díl*. 4.vyd. Praha: Nakladatelství ASPI a.s., 2007. 344 s. ISBN 978-80-7357-230-3.

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 6. opr. a dopl. vyd. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2004. 460 s. ISBN 80-7239-166-6.

KUČERA, Zdeněk. *Přímé normy jako prostředek právní úpravy občanskoprávních vztahů s mezinárodním prvkem*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1980. 95 s.

Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe. Katharina Boele-Woelki (ed.). Antwerp-Oxford-New York: Intersentia, 2003. 573 p. ISBN 90-5095-287-9.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesné*. 4.vyd. Praha: Vydavatelství Linde Praha a.s., 2006. 729 s. ISBN 80-7201-595-8.

B. STATE ZO ZBORNÍKOV A ČLÁNKY Z ČASOPISOV

BELLING, Vojtěch. Rodina a rodinná politika v evropském právu. In *Evropské a mezinárodní právo*. ISSN 1210-3977, 2004, roč. 13, č. 7-8, s. 61-66.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Uzavírání sňatků v zahraničí. In *Právní rádce*. ISSN: 1210-4817, 2006, roč. 14, č. 7, s. 4-10.

BOGDAN, M. Privat International Law Aspects of the Introduction of Same-Sex Marriages in Sweden. In *Nordic Journal of International Law*. ISSN 0902-7351, 2009, vol. 78, no. 3, p. 533-534.

BRACH, Pavel. Majetkové vztahy osob stejného pohlaví. In *Právní rádce*. ISSN: 1210-4817, 2003, roč. 11, č. 7, s. 16-18. Dostupné též v HTML verzii na:
<http://pravniradce.ihned.cz/2-13108700-F00000_d-0a>

FIALA, Josef. Společné jmění manželů v ČR. In *Právní obzor*. ISSN 0032-6984, 1999, roč. 82, č. 5, s. 449.

HATFIELD, H. Private International Law Concepts in Divorce. In *American Journal of Family Law*. ISSN 0891-6330, 2005, vol. 19, no. 2, p. 77-83. Dostupný také v databáze EBSCO:
<<http://search.ebscohost.com/>>

HERBOCZKOVÁ, Jana. Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti. In *Právo a rodina*. ISSN 1212-866X, 2009, roč. 11, č. 4, s. 13-17.

KOUBOVÁ, Kateřina. Na psí knížku s razítkem. In *MF Dnes*. ISSN 1210-1168, 29.června 2011, s.16A.

KRÁLIČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo po vstupu České republiky do Evropské unie. In *Právní rozhledy*. ISSN 1210-6410, 2005, roč. 13, č. 21, s. 769-774.

- LAMONT, R. Habitual Residence and Brussels IIbis: Developing Concepts for European Private International Family Law. In *Journal Of Private International Law*. ISSN 1744-1048, 2007, vol. 3, no. 2, p. 261-282.
- LESZAY, Lenka. Konference Právní spolupráce ve službách evropských rodin, Brusel, 19.-20.3.2009. In *Ad notam*. ISSN 1211-0558, 2009, roč. 15, č. 3, s. 106-109.
- MUNKOVÁ, Gabriela. Nové trendy evropské rodinné politiky. In *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. ISBN 80-246-0838-3. ISSN 0323-0619, 2004, roč. 2004, č. 1-2, s. 199-210.
- NORRIE, Kenneth McK. Marriage and Civil Partnership for Same-Sex Couples: The International Imperative. In *Journal Of International Law and International Relations*. ISSN 2072-0513, December 2005, Vol. 1, no. (1-2), p. 249-259.
- PAUKNEROVÁ, Monika. Příklad italsko-českého kulhajícího manželství: řešení nabízí evropské právo. In *Právní rozhledy*. ISSN 1210-6410, 2007, roč. 15, č. 16, s. 597-601.
- SILBERMAN, L. Same-Sex Marriage: Refining The Conflict Of Laws Analysis. In *University of Pennsylvania Law Review*. ISSN 0041-9907, 2005, vol. 153, no. 6, p. 2195-2214. Dostupný tiež v databáze EBSCO: <<http://search.ebscohost.com/>>
- ŠMEHLÍKOVÁ, Renáta. Evropské právo civilního procesu. In *Bulletin advokacie*. ISSN 1210-6348, 2004, roč. 2004, č. 3, s. 44-57.
- ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. Uznávání a výkon rozsudku ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti v EU. In *Právo a rodina*. ISSN 1212-866X, 2005, roč. 7, č. 1, s. 1-5.
- VOSTRÁ, Lenka. Clare McGlynn: Families and the European Union. In *Právník*. ISSN 0231-6625, 2007, roč. 146, č. 10, s. 1145-1147.
- YETANO, T. The Constitutionalisation Of Party Autonomy In European Family Law. In *Journal of Private International Law*. ISSN 1744-1048, 2010, vol. 6, no. 1, p. 155-193. Dostupný tiež v databáze EBSCO: <<http://search.ebscohost.com/>>

C. PRÁVNE PREDPISY

Nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozlučky [online]. [cit. 2011-06-20]. Dostupné v systému ASPI.

NAŘÍZENÍ Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000. In *Úřední věstník Evropské unie*. 23.12.2003, L 338, s. 1-29 [online] [cit. 2011-08-20]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R2201:CS:NOT>>

NAŘÍZENÍ Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti. In *Úřední věstník Evropské unie*. 10.01.2009, L 007, s. 1-79 [online] [cit. 2011-08-20]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:007:0001:01:CS:HTML>>

Návrh Nařízení Rady (ES), kterým se mění nařízení (ES) č. 2201/2003 ohledně příslušnosti a pravidel o právních předpisech použitelných v manželských věcech Brusel, 17.7.2006 [online] [cit. 2011-06-22]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0399:FIN:CS:HTML>>

SMERNICA Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS. In *Úradný vestník Európskej únie*. ISSN 1725-8642, 05/zv.5, 30.4.2004, L 158/77, s. 46-61.

Vyhláška ministerstva vnitra č. 300/2006 Sb., kterou se provádí zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 131/1976 Sb. ze dne 23. srpna 1976 o Úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití [online]. [cit. 2011-05-02]. Dostupné v systému ASPI.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 124/1968 Sb. ze dne 5. srpna 1968 o Úmluvě o souhlasu ke manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství [online]. [cit. 2011-05-18]. Dostupné na internete: <<http://www.esipa.cz/sbirka/>>.

Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších právních předpisů .

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších právních předpisů .

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církvi a náboženských společností a o změně některých zákonů.

Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů.

D. JUDIKATÚRA

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSFR z 27.8.1987, sp. zn. Cpjjf 27/86, uveřejněné pod č. 26/1987 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovisk [online]. [cit. 2011-05-14]. Dostupné v systéme ASPI.

Usnesení Nejvyššího soudu č.j. 30 Cdo 5368/2007 ze dne 16. ledna 2008 [online]. [cit. 2011-07-28]. Dostupné v systéme ASPI.

E. ĎALŠIE ELEKTRONICKÉ ZDROJE

DOLEČEK, Marek. *Mezinárodní právo soukromé.* [online]. [cit. 2011-08-12]. Dostupné na internete:<<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/mezinarodni-pravo-soukrome-opu/1000818/48277/#b1>>

Důvodová zpráva zákona o mezinárodním právu soukromém [online] [cit. 2011-04-20]. Dostupné na internete: < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/2011/> >

ELISCHER, David. *Univerzální „registrované partnerství“ aneb zamyšlení nad francouzskou úpravou alternativních forem soužití. Část I a II.* [online]. [cit. 2011-07-10]. Dostupné v systému ASPI.

HRADILOVÁ, Veronika. *Metody výběru rozhodného práva a jejich uplatnění v americké praxi mezinárodního práva soukromého* [online]. *E-polis.cz*, ISSN 1801-1438, 16. květen 2007. [cit. 2011-08-01]. Dostupné též v HTML verzi na: <<http://www.e-polis.cz/pravo/196-metody-vyberu-rozhodneho-prava-a-jejich-uplatneni-v-americke-praxi-mezinarodniho-prava-soukromeho.html>>

Hradilová, Veronika – Svobodová, Klára. *Úvod do mezinárodního práva soukromého* [online]. [cit. 2011-08-11]. Dostupné v HTML verzi na: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/01.html>

Několik poznámek k majetkovému společenství registrovaných partnerů [online]. [cit. 2011-07-05]. Dostupné v systému ASPI.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní civilní procesní právo (Brusel I, Brusel IIa) a mezinárodní civilní procesní právo České republiky – vybrané otázky* [online]. [cit. 2011-07-04]. Dostupné v systému ASPI.

Plodnost a porodnost 2001-2005 [online]. [cit. 2011-07-29]. Dostupné na internete: < [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/\\$File/400806a1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/360034A5ED/$File/400806a1.pdf) >

Portál veřejné správy České republiky [online]. [cit. od 2011-05-14 do 2011-08-20]. Dostupné na internete: <<http://portal.gov.cz/> >

SVOBODOVÁ, Klára a kol. *Rodinné a manželské vztahy – rozhodné právo* [online]. [cit. 2011-02-04]. Dostupné na internete: <<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/11.html>>

Uzavření registrovaného partnerství státního občana České republiky v cizině [online]. [cit. 2011-06-08]. Dostupné na internete: < <http://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi-statniho-obcana-ceske-republiky-v-cizine.aspx> >

Uznávání cizích rozhodnutí [online]. [cit. 2011-08-03]. Dostupné na internete:

<http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Rozhodovacicinnost~Pruvodc erizenim~Uznavani_cizich_rozhodnuti~?openDocument&lng=CZ>

Uznávání soudních rozhodnutí ve věcech rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné vydaných v cizině (včetně členských států Evropské unie) [online]. [cit. 2011-06-09]. Dostupné na internete: < <http://www.kr-olomoucky.cz/clanky/dokumenty/1279/uznavani-soudnich-rozhodnuti-rozvod-prirucka.pdf>>

Vládní návrh zákona o mezinárodním právu soukromém [online] [cit. 2011-04-20]. Dostupné na internete: < <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/>

Výživné mezi manžely [online]. [cit. 2011-07-19]. Dostupné na internete: < <http://www.pravnik.cz/a/22/vyzivne-mezi-manzely.html>>

Zamyšlení nad zákonem č. 234/1992 Sb. ve vztahu k církevní formě uzavírání manželství – poslední stav textu [online]. [cit. 2011-07-02]. Dostupné v systému ASPI.

http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_ec_cs.htm/

http://ec.europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_cs.htm/

Zhrnutie (Abstrakt)

KOŽUCHOVÁ, Tatiana: Manželství a registrované partnerství v mezinárodním právu soukromém. [Diplomová práce] / Tatiana Kožuchová. Univerzita Palackého v Olomouci. Právnická fakulta; Katedra obchodního práva a mezinárodního práva soukromého. Vedoucí diplomové práce: JUDr. Mag. iur. Michal Malacka, PhD., MBA. Olomouc, Právnická fakulta UP, 2011, 76 s.

Diplomová práce popisuje problematiku mezinárodných manželstiev a registrovaných partnerstiev. Prvé dve kapitoly sa venujú definovaniu inštitútov manželstva a registrovaného partnerstva, podmienkam a formám ich uzavretia, trvania i zániku, podľa platnej českej legislatívy. Pozornosť ďalších kapitol je zameraná na súčasnú úpravu týchto vzťahov v zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Predmetom zvýšeného záujmu autorky je kolízna úprava, ako aj procesné aspekty manželského práva a práva registrovaného partnerstva s medzinárodným prvkom.

Kľúčové slová

Manželstvo, Registrované partnerstvo, Medzinárodné právo súkromné, Kolízne normy

Summary (Abstract)

KOŽUCHOVÁ, Tatiana: Marriage and Registered Partnership in Private International Law. [A thesis]/ Tatiana Kožuchová. Palacký University Olomouc. Faculty of Law; Department of Business Law and International Privat Law. Supervisor: JUDr. Mag. iur. Michal Malacka, PhD., MBA. Olomouc, Palacký University - Faculty of Law, 2011, 76 p.

The diploma thesis provides a brief characterization of international marriages and registered partnerships. Definitions of marriage and registered partnership, conditions and forms of being joined in matrimony or registered partnership, as well as their persistence and termination according to valid Czech legislation, are described in the first two chapters. Attention is given to present regulation of these relations in Czech private international law. Author also focuses on Conflict of Laws regulation as well as procedural aspects of matrimonial law and law of registered partnership with international element.

Key words

Marriage, Registered partnership, Private International Law, Conflict of Laws